

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України та методики викладання історії

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему:

«Володимир Винниченко – політичний портрет»

Студентки 4 курсу, групи СОІ-41
напрямку підготовки (спеціальності)
014 «Середня освіта (Історія)»

Кінаш Ірини Ярославівни

Керівник:

кандидат історичних наук, доцент

Міщук Андрій Іванович

Рецензент:

кандидат історичних наук, доцент

Дрогомирецька Людмила Романівна

Національна шкала: _____

Університетська шкала: _____

Оцінка ECTS: _____

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Особливості формування і становлення світоглядних орієнтацій В. Винниченка.....	8
Розділ 2. Громадсько-політична та культурницька діяльність Володимира Винниченка	21
Розділ 3. Особливості використання матеріалів бакалаврської роботи в навчально-виховному процесі середньої школи	49
Висновки.....	57
Список використаних джерел.....	61
Додатки.....	68

ВСТУП

Актуальність теми. Як зазначають науковці, комплексний науковий підхід щодо висвітлення життя та творчості загальновідомих історичних діячів та їх впливу на розвиток наукового, суспільного та громадсько-політичного життя населення є одним із ключових дискусійних питань періоду української незалежності. Як нам відомо, тривалий проміжок часу наукові доробки багатьох діячів науки та громадсько-політичних постатей піддавалися значним виправленням, а у деяких випадках - замовчувались. Поміж таких постатей окремо слід виділити Володимира Винниченка (1880–1951)- поета, науковця та громадсько-політичного діяча. Володимир Кирилович займає чільне місце в історії України. З його ім'ям пов'язані як надзвичайно яскраві, так і унікальні сторінки вітчизняного літературного процесу. В. Винниченко був задіяний у найважливіших політичних процесах перших десятиліть ХХ століття – створення та функціонування впливових національних політичних партій, піднесення національно-визвольної боротьби українців, вибуху Української революції (1917 – 1921 рр.), відродження нації та державності. Перший керівник першого національного уряду України – Генерального секретаріату (див. Додаток В), один із очільників повстання проти гетьмана П. Скоропадського, голова Директорії УНР.

Від дня проголошення незалежності стартував новий період дослідження наукової та громадсько-політичної діяльності Володимира Винниченка, позбувшись радянських ідеологічних ідей. Українська історична наука ставить перед собою одне із найважливіших завдань – встановити наукову справедливість після радянської історіографії. Сьогодні В. Винниченко широко і глибоко залучений до культурного сьогодення незалежної України. Його праці породжують національний дух. Політик, письменник, художник, він ще має розкрити барвисті грані свого великого таланту.

Окрім цього, обрана тема має суспільно-політичну актуальність, зокрема для фахівців спеціальності 014 «Середня освіта (Історія)», враховуючи

нагальну потребу виховання національно свідомої і патріотичної молоді через призму діяльності своїх співвітчизників. Дослідивши зміст всебічної діяльності В. Винниченка, варто використати зібраний матеріал відповідно до потреб національного виховання дітей та молоді нашого часу. Дослідження теми обраної бакалаврської роботи дозволяє з'ясувати важливі події і процеси, що сприяли становленню Володимира Винниченка як особистості, котра активно діяла не лише в громадсько-політичному житті, а й в царині культурно-мистецькій. Адже завдяки його діяльності заповнено значну прогалину в історії, літературі, політиці та інше.

Об'єктом дипломної роботи є постать Володимира Винниченка.

Предметом дослідження виступають основні напрямки громадсько-політичної діяльності Володимира Винниченка у тісному зв'язку з конкретною історичною ситуацією, а також методичні аспекти використання матеріалів дослідження в практичній роботі вчителя загальноосвітнього навчального закладу. Виходячи з поставленої мети, авторами **роботи визначено наступні завдання:**

- проаналізувати особливості формування і становлення світоглядних орієнтацій Володимира Винниченка на основі його біографії;
- дослідити громадсько-політичну та культурницьку діяльність Володимира Винниченка;
- виокремити з творчої спадщини Володимира Винниченка ідеї та погляди, які можна використовувати для виховання національно свідомої і патріотичної молоді в умовах нової української школи;
- з'ясувати можливості для використання зібраного й опрацьованого матеріалу в шкільній освіті.

Хронологічні межі бакалаврської роботи охоплюють період 1880–2021 рр. Нижньою межею дослідження є 16 липня 1880 р., Єлисаветград, Херсонська губернія, Російська імперія – рік народження Володимира Винниченка, верхньою межею є 6 березня 1951 р., Мужен, Франція, беручи до

уваги актуальність обраної теми. Для ґрунтовного висвітлення даної тематики автори роботи виходили поза вказані хронологічні межі.

Територіальні межі дослідження охоплюють території, пов'язані з місцями проживання Володимира Винниченка: українські терени у складі Російської імперії, території УНР, Директорії, Австрії, Швейцарії, Італії та Франції.

Стан наукової розробки. Для кожного наукового дослідження ключовою умовою є наявність джерельної бази. Без неї неможливо об'єктивно та всебічно висвітлити тему цієї кваліфікаційної роботи. Тому я вважаю, нам вдалось накопичити широку базу джерел, які відрізняються за походженням, повнотою та інформативним матеріалом.

Основну групу джерельної бази роботи становлять підсумки громадсько-політичної та літературної роботи Володимира Винниченка, це зокрема праці, які він написав протягом свого життя та інше. Всі його літературні праці опубліковані «Твори: у 2-х т.» [13,14], де розміщено численні романи, новели та оповідання автора. Важливим джерелом його суспільно-політичної роботи є власна праця «Відродження нації: в 3-х т.» [8,9,10], де автор виклав власні думки та судження стосовно подій Української революції 1917-1921 рр. У даному контексті цінною є праця «Заповіт борцям за визволення» [1]. Важливими є автобіографічні роботи діяча, зокрема «Щоденник у 4-х томах» [3,4,5,6], де розписано життєвий шлях діяча від першого лиця. Доповнюють джерельну базу роботи авторський трактат «Конкордизм» [2] та щоденник Є. Чикаленка [15], у якому містяться відомості про В. Винниченка.

Життєвий шлях Володимира Винниченка, його громадсько-політична, літературна та малярська діяльність незмінно привертає увагу вітчизняних та діаспорних дослідників. За цей час нагромадився значний масив історіографічних праць вчених.

Особливу увагу вітчизняних істориків та дослідників привертає життєвий шлях Володимира Винниченка. Історики Г. Костюк [31], С. Кульчицький [32,33], Н. Миронець [40,41,42], С. Павленко [43], Д. Чорний [62] особливу вагу

приділили життєпису діяча, його формуванню як особистості, світогляду та принципів життя.

Українські дослідники життя і діяльності Володимира Винниченка цікавляться питанням громадсько-політичної роботи діяча. Так, дослідники О. Голик [22], В. Головченко [23], В. Солдатенко [56,57,58], Л. Лозинська [38], Р. Пиріг [49], О. Поцюрко [50] встановили роль та місце діяча у суспільно-політичному житті України на початку ХХ ст., зокрема у подіях Української революції 1917-1921 рр.

Літературна та малярська робота Володимира Винниченка привертає увагу вітчизняних дослідників. Зокрема, історики та дослідники Є. Букет [16], Т. Гриценко [25], О. Дергачов [29], С. Кульчицький [34,35], М. Кучеренко [36], В. Панченко [45,47,48], Д. Рященко [53], Г. Сиваченко [54] проаналізували основні мотиви літературної та художньої творчості Володимира Кириловича.

Окремим напрямом досліджень вітчизняних дослідників є проблема «конкордизму» авторства В. Винниченка. Дослідники Л. Горболіс [24], Т. Гундорова [27], Н. Гусак [28], Л. Павлишин [44], В. Панченко [46], А. Слесарева [55] висвітлили основні мотиви філософсько-етичного трактату «Конкордизм» та визначили його унікальність.

Діаспорні дослідники особливу увагу приділяють вивченню життєвого шляху Володимира Винниченка та його громадсько-політичній роботі.

Методологічну основу роботи становлять принципи історизму та об'єктивності. Принцип об'єктивності зумовлений неупередженим ставленням до наведених у роботі фактів і процесів, критичний аналіз можливих думок, що зустрічалися в процесі дослідження. Принцип історизму допоміг розглянути постать Володимира Винниченка в контексті тодішніх суспільно-культурних процесів. Під час написання роботи важливу роль відіграв біографічний метод, що передбачає дослідження історичних явищ і процесів через призму життя та діяльності видатних постатей нашої історії.

Метод абстрагування дав можливість зосередитися виключно на громадсько-політичній діяльності Володимира Винниченка. При типології

джерел використовувалися методи систематизації та класифікації. Особливості формування і становлення світоглядних позицій Володимира Винниченка, аналіз його всебічної діяльності проведено на основі порівняльного, конкретно-історичного і ретроспективного методів дослідження.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в комплексному відображенні й аналізі як відомих вже фактів з життя і діяльності

В. Винниченка, але переосмислених з позицій сучасної методології, так і маловідомих.

Практичне значення роботи полягає в тому, що знайдений, досліджений і узагальнений матеріал про В.Винниченка може бути використаний при підготовці до семінарських занять з історії України, навчального курсу «Історичні постаті», а також при проходженні педагогічної практики в загальноосвітній школі у 10 класі, де вивчається історія України від початку і аж до середини ХХ ст. Більш детально можливості використання результатів дослідження в шкільній освіті буде розглянуто в окремому розділі.

Апробація результатів дослідження матеріалів роботи відбулася на Звітній науковій конференції студентів підсекції історії України і методики викладання історії, яка відбулася 7 квітня 2022 року.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (68 позицій) і додатків, та побудована за проблемно-хронологічним принципом. Загальний обсяг роботи становить 84 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І СТАНОВЛЕННЯ СВІТОГЛЯДНИХ ОРІЄНТАЦІЙ В. ВИННИЧЕНКА

Для вивчення феномену Володимира Винниченка, його громадсько-політичної, літературної та художньої діяльності важливим є аналіз особливостей формування світогляду, особистості, характеру та цінностей, які закладались у світогляді діяча.

Володимир Кирилович Винниченко (див. додаток А) народився 26 (14) липня 1880 р. у Єлисаветграді (Херсонської губернії) у робітничо-селянській родині. Батько – Кирило Васильович з молодих років був селянином-наймитом [21, с. 9]. Він працював пастухом. Молода людина стала їздити до Криму за сіллю. Чумаки зупинилися в Єлисаветграді біля корчми на вул. Солдатська, 49, яка належить вдові з трьома дітьми (від двох попередніх чоловіків) Явдосі Павленко, дівоче прізвище - Линник. Кирило, який молодший за неї на п'ять років, одружився з нею. Володимир був їхнім єдиним спільним сином [32, с. 52-53].

Із дитячих років Володимир Винниченко мав надзвичайно чітку пам'ять та рано навчився читати. Першим його букварем були афіші, принесені його братом Андрієм, який працював у друкарні. Граючись, він вирізав літери, приклеював їх на стіну, а згодом розпитувався, що то за букви [53, с. 237].

Початкову освіту Володимир Винниченко здобував в народній школі. Згідно із записів дружини діяча Розалії Винниченко, учень привертав увагу своїми здібностями і тому вчитель вмовляв батьків продовжити навчання дитини. Не беручи до уваги тяжке матеріальне становище сім'ї, після закінчення школи Володимира віддали до Єлисаветградської гімназії. [20, с. 9].

У 1890 р. Володимир Винниченко у віці 10 років продовжив навчання у Єлисаветградській класичній гімназії. Тут освіта мала загалом гуманітарне спрямування, зокрема вивчення історії, географії, літератури (російської та світової), закону Божого, логіки, співу і мови. Протягом навчання вихованці

осилювали російську, німецьку, французьку, старогрецьку та латинську мови. Окрім цього, також вивчали основи математики, фізики й астрономії [32, с. 54].

Дослідник життя Володимира Винниченка Ю. Тищенко стверджує, що всі роки навчання його переслідували протистояння із вчителями та учнями. Адже на основі існуючих інструкцій та підручників, вчителі прагнули перетворити його на типового російського інтелігента. Володимир же мав незалежну вдачу, різко реагував на несправедливість життя і не бажав виконувати вказівки. На думку дослідника, він навмисно підкреслював, що походить із селянської сім'ї, і навмисне розмовляв своєю мовою як з однокласниками, так і з вчителями. Вже тоді в нього виникло питання: чому мова, якою розмовляють його батьки і більшість людей, заборонена і висміяна? Вже тоді він не розумів, чому йому забороняли говорити.[60, с. 7].

Перші протести В. Винниченка проти правил в гімназії виявилися у дитячих формах, зокрема він відмовлявся старанно вчитися. У результаті його не перевели у наступний клас. Коли виріс, то організував гурток з людей, які поділяли його погляди. Ю.Тищенко вважає це підготовчою роботою для того, щоб виділитися серед народу і відкрити йому очі на всі образи, що їх завдають панівні класи, і повести їх на боротьбу за кращу долю. [60, с. 8; 32, с. 54-55].

Дані слова підтверджувала і дружина Володимира Винниченка Розалія, яка вказувала, що гімназійне керівництво, учителі, а також учні насміхалися над Володимиром через його українську вимову, бідний одяг та інші ознаки простого походження, що викликало у заможніших учнів ворожість до нього [20, с. 9]. Саме у цей час він усвідомлює, що на світі не всі люди однакові, що суспільство поділене на бідних і багатих, на тих, хто говорить «панською мовою», й тих, з чієї мови сміються. [20, с. 9].

Вітчизняний дослідник життя і діяльності Володимира Винниченка Станіслав Кульчицький стверджує, що немає жодних доказів того, що просвітницька діяльність старшокласників виходила за межі школи. Зважаючи на все, справа обмежилася навчанням серед самих вихованців. Однак і цього було достатньо, щоб керівництво гімназії виключило Володимира зі школи.

Щоб не роздувати гомону, його не виключили з відповідним формулюванням, а надали довідку про те, що він закінчив сім класів. Виключення не давало юнаку можливості отримати атестат, здавши іспити екстерном, але згодом йому вдалося і це. [32, с. 55-56].

Під час навчання у старших класах гімназії Володимир Винниченко приймав участь у революційних організаціях, опублікував революційну поему, через яку отримав ув'язнення у «карцері» протягом одного тижня. [20, с. 9].

Коли Володимира відрахували з Єлисаветградської гімназії і довелося наймитувати по містах і селах Херсонщини, паралельно продовжуючи підготовку до здачі іспиту екстерном за повним курсом гімназії, для творчого зростання, час формування світогляду не було витрачено марно. [56, с. 52].

Після звільнення із гімназії Володимир Винниченко не став повертатись до батьків, а став подорожувати Україною. Одягнений у селянський одяг, з мішком на плечах і палицею в руках, він ходив із села в село і спостерігав за життям простого народу. Заробляючи на життя працею у поміщицьких маєтках або залізницях, він накопичував враження для творчої роботи. Саме в цей час Володимир вирішив стати письменником та здобути вищу освіту. [32, с. 55].

Повернувшись додому, В. Винниченко вирішив готуватись до закінчення навчання і, обклавшись книгами, самостійно опановував незакінчену програму класичної гімназії. Іспити він здав у місцевій гімназії у Златополі – невелике містечко на межі Київської та Херсонської губерній. Здавши іспити екстерном в червні 1900 р., Володимир отримав атестат зрілості, завдяки якому він здобував вищу освіту [32, с. 55-56; 20, с. 9-10].

Кінець XIX – початок XX ст. національно-культурне відродження в Україні «обростає» політикою, бо молоде покоління вже не задовольняється етнографічною і просвітницькою роботою. Виникають різного роду та напрямів політичні партії, які висувають демократичні гасла, ідеї автономії України та інше. Основу у політичній моді визначали соціальні мотиви та гасла. Українська молодь об'єднувалась у партії із національно-визвольними ідеями.

Цілком логічно, що Володимир Винниченко не міг залишатись осторонь та увійшов до складу Революційної української партії – РУП [53, с. 237].

У 1901 р. Володимир Винниченко вступив на юридичний факультет Київського університету. Дружина Розалія стверджувала, що Володимир одразу після вступу до університету створив підпільну організацію «Студентська громада» [21, с. 10]. Дослідник Ю. Тищенко наголошував, що активіст приєднався до «Української студентської громади» [60, с. 11].

Дослідник С. Кульчицький наголошував, що поява В. Винниченка активізувала підпільне студентське життя. Діяльність вихованців університету та політехнічного інституту все більше концентрувалася в незвичному для них соціальному середовищі – серед робітників [32, с. 60]. Дослідник життя діяча Ю. Тищенко писав, що на важку роботу серед робітників Володимир йде без роздумів. У підвалах, у таємних кутах, за містом у заростях він спочатку збирав невелику аудиторію, а потім великим і пристрасним словом вказував шлях, яким повинні йти робітники, щоб домогтися кращої долі для себе і всіх трудящих. [60, с. 11-12].

Через зв'язки студентів із робітниками серед київської жандармерії відбувалося занепокоєння. Знаючи місце проживання Володимира Винниченка, за ним було встановлено поліцейський нагляд. Серед документів Київського жандармського управління діяч мав кличку «Скорий», однак завдяки вмілій конспірації В. Винниченко не був помічений. Проте йому не вдалося «сховати» жодну зі своїх провідних ролей у студентських заворушеннях, які відбувалися у Києві наприкінці січня і початку лютого 1902 р. Так, за участь у заворушеннях, спрямованих на примусове зупинення лекцій, рішенням керівництва Університету Св. Володимира від 17 лютого Володимир був виключений і не міг поступати в університети імперії. [38, с. 4].

Наприкінці лютого Володимира Винниченка взято під варту. Його підозрювали у організації студентських заворушень 1901-1902 рр. в університеті Св. Володимира та політехнічному інституті. Понад місяць відбувалися допити, після чого жандарми звільнили Володимира. Однак, у

березні 1902 р. циркуляр Департаменту поліції забороняв діячу проживати у Києві та містах, в яких існували університети. [32, с. 60]. Згідно записів дружини Розалії, через виключення із університету Володимира Кириловича позбавлено права на відстрочення військової служби, і саме тому його було забрано на військову службу [20, с. 10]. У довідці Володимирського університету, виданої у червні 1902 р., говорилося про те, що Володимир має три зарахованих півріччя. Але оскільки він не вислухав повного курсу, не отримав вченого ступеня або звання, то на нього не поширюються права та пільги, представлені особам, які закінчили курс університетського навчання з науковим ступенем чи званням [47, с. 152]. Серед таких переваг було відтермінування військової служби.

У цей час, навесні 1902 р. відбувся літературний дебют Володимира Винниченка. На сторінках часопису «Київська старовина» надруковано перше оповідання його авторства «Краса і сила» [13]. Дане оповідання отримало чимало схвальних відгуків, зокрема від Івана Франка, Лесі Українки, Михайла Коцюбинського та інших літераторів того часу [53, с. 237]. Літературознавець Ігор Дзевєрін відзначав, що у «Красі і силі» поринає у внутрішній світ людини, чого не вистачало творам побутово - етнографічного спрямування в українській реалістичній літературі [25, с. 35]

Вже у вересні 1902 р. Володимир розпочав службу в 5-му саперному батальйоні, що дислокувався у Києві [32, с. 62]. Проте військову службу він фактично не проходив, оскільки влада боялась революційного впливу на військових, і тому тримала його в канцелярії роти під арештом. Однак, переодягаючись вночі у цивільне, Володимир тікав з казарми й проводив час з київськими робітниками, що згодом було розкрито та загрожувало йому арештом [20, с. 10]. Не чекаючи на арешт, у лютому 1903 року він приїхав до свого гарного знайомого Лівницького. Він був споряджений у далеку дорогу, а його шинель та шапка були зрізані та спалені. Тієї ж ночі він сів на поїзд, що йде на захід, і наступного дня перетнув російсько-австрійський кордон.[32, с. 63].

Вирушивши на Поділля, він зупинився в місті Кодима під негласним наглядом поліції. Живучи у родині місцевого поміщика Хомянтовського, в знак подяки вчив їх грамоті. В офіційній ноті на ім'я начальника Могилів-Подільського відділу жандармерії йшлося про те, що В. Винниченко знайомств не заводить, а веде замкнутий і самотній спосіб життя. [38, с. 5]. Дослідник життя В. Винниченка вітчизняний історик Станіслав Кульчицький зазначає, що це було неймовірно насичене творче життя.[32, с. 61].

Протягом п'яти місяців Володимир Винниченко проживав у Львові під прізвищем, яке йому не належало - Зіновія Дедевича. Зазначимо, що це були місяці напруженої роботи в Закордонному комітеті РУП, який створив установчий з'їзд цієї партії у Києві в грудні 1902 р. А також співпрацював у партійних газетах «Праця» у Львові і «Селянин» у Чернівцях, організував видання серійних бібліотек при Львівському видавництві РУП – «Літературно-наукова бібліотека РУП», «Бібліотека селянина» та писав матеріали агітаційного характеру. У багатотисячних примірниках брошури та прокламації РУП «проходили» через кордон у Росію та були поширені серед селян і робітників. [32, с. 63].

Проживаючи у Львові, окрім громадської роботи Володимир Винниченко проводив і літературну роботу, не забуваючи про своє покликання. За цей час він відпрацьовував стилістику та напрями своїх оповідань і повістей, у його творах відкривалися революційні мотиви, які своєю тематикою і спрямованістю, за твердженням С. Кульчицького, «прямо лягали в рупівські бібліотечні серії» [32, с. 63].

У 1903 р. у Львові Володимиром Винниченком видана перша збірка «Повісті й оповідання», однак під псевдонімом В. Деде. до збірки увійшло п'ять творів: «Боротьба», «Антрепреньор Гаркун-Задунайський», «Біля машини», «Сила і краса», «Суд» [13]. Після першої російської революції, яка дозволила поширювати українські книги, ця збірка була заборонена царською цензурою. У повісті «Боротьба» бачили заклик до заколоту, неповагу до царя та підпалювання ворожнечі у станах, що було досить справедливим.[38, с. 6].

Поєднання революційної і літературної діяльності викликало у Володимира Винниченка неузгодженість. Не бажаючи перекладати відповідальність та небезпечну справу по транспортуванню забороненої літератури через кордон, він сам взявся за цю роботу. Із усіма ризиками, розуміючи, що в Росії він був дезертиром і членом революційної партії, він перевозив літературу через кордон.

У липні 1903 р. Володимира Винниченка було заарештовано жандармами під Волочиськом за інформацією одного із візників-контрабандистів. Його затримано на ім'я Генріха Долинського – австрійського підданого та студента Львівського університету. У нього знайдено 506 екземплярів брошури «Робота», 202 екземпляри оповідання «Боротьба», 500 екземплярів оповідання «Солдатики!», 203 екземпляри газети «Селянин» та 82 екземпляри брошури «Чи є тепер панщина?» [32, с. 65].

Незважаючи на паспорт із іншим ім'ям, Володимира Винниченка одразу було ідентифіковано. Згідно тверджень дослідника В. Тищенка, розпочалися допити та слідчі дії, і через деякий час генерал Новицький його впізнав, і заявив, що він зовсім не громадянин Австрії, а втікач від солдатів. [60, с. 15].

Справою Володимира Винниченка одночасно займалася військова влада та жандармерія. Суд батальйону приписав йому самовільне залишення місця військової служби, втечу за кордон, використання чужого паспорта, натомість жандарми звинувачували у державному злочині – перевезенні забороненої літератури та її поширення, а також революційна і підпільна діяльність [32, с. 66].

У вересні 1903 р. батальйонний суд виніс вирок Володимирі Винниченку. Згідно рішення рядового 1-ї роти його мали віддати в дисциплінарний батальйон на один рік і шість місяців.[38, с. 8]. Однак, подальшу службу в цьому батальйоні затримував генерал В. Новицький. На період слідства за політичними мотивами Володимир залишався на гауптвахті. Через рік Микола II видав Маніфест про амністію на честь народження

престолонаслідника. Для нього це означало звільнення із 15-місячної гауптвахти та припинення політичної справи.

Однак амністія за політичну справу не мала відношення до військової служби. Володимир Винниченко від листопада 1904 р. продовжив військову службу у іншому саперному батальйоні. Перебуваючи значний час у шпиталю, він звільнився у запас у листопаді 1904 р. [45, с. 155] Опісля цього його кооптували в Центральний комітет РУП, та взяв участь у з'їзді партії та знову емігрував за кордон [32, с. 66, 67].

Із подіями першої російської революції 1905-1907 рр. в Україні активізувалося політичне та культурне життя. Перші місяці революції Володимир Винниченко перебував у Львові і повернувся у Київ тільки після Царського Маніфесту 30 жовтня 1905 р. З перших днів він відновився в Університеті Св. Володимира на правничому факультеті, де склав екстерном усі іспити і здобув вищу освіту [47, с. 155]. Володимир Винниченко перетинає кордон (із нелегальною літературою) та активно займається політичною діяльністю. Він відстоював перехід РУП на соціал-демократичні засади, що і відбулося у грудні 1905 р. на II з'їзді Революційної української партії. На з'їзді головою був саме Винниченко, який виступав за необхідність перейменування партії на Українську соціал-демократичну робітничу партію, брав активну участь у прийнятті програми УСДРП [56, с. 59-60]. Натомість спільно із «Спілкою» (Українська соціал-демократична партія) постала УСДРП – Українська соціал-демократична робітничка партія [32, с. 67]. Одним із її лідерів був Володимир Винниченко.

У вересні 1906 р. Володимира Винниченка знову заарештовано. Йому висунуто обвинувачення у справі «Громадської думки», редактором якої був Євген Чикаленко. Ув'язнення відбував у Лук'янівській в'язниці на протязі 8 місяців. За цей час він почав вчити англійську мову [20, с. 12; 34, с. 70].

В. Винниченка було звільнено на поруки за 500 золотих рублів [53, с. 238; 32, с. 70-71], які вніс Є. Чекаленко.

Суд у справі «Громадської думки» було призначено на 25 жовтня 1907 року. Дізнавшись, що йому загрожує каторга за «сукупність правопорушень», Володимир Винниченко перетинає кордон та вирушає до Львова. Володимир Кирилович знову став політемігрантом [32, с. 72].

Окрім партійно-пропагандистської та революційної діяльності Володимир Винниченко протягом 1905-1907 рр. активно займався літературною роботою. За вказаний час ним були опубліковані наступні роботи: «Голота», «На пристані», «Раб краси», «Моє слово», «Студент», «Малорос-європеець», «Записна книжка» та інші [53, с. 238]. Під редакцією видавництва «Вік» світ побачила збірка «Краса і сила», яка включала в себе шість оповідань. [32, с. 72].

Новий період еміграції припав на жовтень 1907 – травень 1914 рр. та був насичений на переїзди. Зокрема, із записів дружини Розалії Володимир Винниченко перебував у наступних місцях: 1908 р. – Швейцарія, Італія, Франція; 1909 р. – Швейцарія, Париж; 1910 р. – Париж, Німеччина, Петербург, Кавказ; 1911 р. – Німеччина, Італія (Флоренція, Генуя, Сестрі Леванте, Каві ді Лаванья), Париж; 1913 р. – Париж; 1914 р. – Париж, Італія [20, с. 12]. Незважаючи на можливий арешт, В. Винниченко приїздив до України на нелегальні з'їзди, зокрема у Київ, Харків, Коронівка (на Полтавщині), Катеринослав [20, с. 12].

Вказаний етап міграції здебільшого був пов'язаний із Парижем. У місті була численна колонія емігрантів із України. 1908 року Я. Мазуренком та В. Муретовим було засновано «Українську громаду», як центр, який має підтримувати національно-культурне життя емігрантів, з кількістю близько кілька десятків осіб. Володимир Винниченко приєднався до керівного центру – ради «Громади». Саме із діяльністю даної організації була пов'язана робота В. Винниченка [32, с. 73].

28 березня 1911 р. у житті Володимира Винниченка відбулася подія, яка кардинально змінила ритм його життя – він одружився із Розалією Ліфшиць у

Флоренції. Вони познайомилися у Каві ді Лаванья в Італії у родини сестри Віри та її чоловіка Бориса Яковенків. Згідно досліджень Г. Костюка, імена В. Винниченка та Розалії Ліфшиць разом фігурують у протоколах студентської громади Парижа наприкінці 1909 р. [31, с. 36]. Відомо, що у 1910 р. вони разом перебували на італійському курорті Каві ді Лаванья.

Період в еміграції для Володимира Винниченка був присвячений літературі. Продовжуючи писати оповідання, а також газетного формату, він освоїв нову для себе літературну форму – п'єси і романи. Зокрема п'єси він почав писати за порадою та намовлянням Є. Чикаленка. Згідно наших досліджень, нам стало відомо, що Чикаленко давно переконував Володимира почати писати п'єси, зазначаючи, що це самотній рід літератури, який забезпечить йому хорошу плату. Український театр не був бідний на трупи, які б могли ставити п'єси Винниченка. [15, с. 92].

Були написані, зокрема, п'єси «Дисгармонія», «Щаблі життя», «Мemento», «Дорогу красі!» [14] та інші. Вони були абсолютно не схожі на український літературний репертуар на той час, але для сцени, як вважав Є. Чикаленко та його друзі, зовсім не годилися. [32, с. 80].

Дослідник С. Кульчицький зазначав, що В. Винниченко міг писати свої твори дуже швидко, на одному подиху. Коли робота не виходила відразу як закінчене ціле, він рідко повертався до неї, щоб покращити або змінити. Він вважав за краще зруйнувати її і написати щось нове, враховуючи здобутий досвід. Він швидко опанував мистецтво створення пронизливого сюжету, але довго боровся за те, щоб п'єса була органічно побудована на філософському принципі, взятому з життя. [32, с. 82].

Політик і творча особистість із загостреним відчуттям всього національного, В. Винниченко послідовно відстоював право українців на свободу, кращу долю, непохитно та рішуче боровся з тими, хто стояв на заваді.

Важливо, що особисті переконання Володимира Кириловича та програма Української соціал-демократичної партії у принципі співпадали. І тому він проповідував, наполягав, відстоював право на широку національну і

територіальну автономію України у федеративній демократичній Російській республіці.

В. Винниченко, як більшість діячів українського національно-визвольного та революційного руху, продовжував вважати радикальні гасла Міхновського несвоєчасними, що вони заганяють українців у сектантський глухий кут, породжують самоізоляцію, протидіють іншим перебігам соціального протесту. Володимир Кирилович по натурі був реалістом-прагматиком, через що і хотів знищення самодержавства, оскільки вважав його опорою як національного, так і суспільного утиску, та бажав об'єднання намагань російських та українських соціал-демократів. Вищезгадана теза національної програми УСДРП – «широка національно-територіальна автономія у федеративній демократичній республіці Росія» призводила до об'єднання українського руху зі всіма силами, які також написали на своїх стягах «Геть самодержавство!», дозволяла аргументовано сподіватися на наближення моменту реалізації цього заклику.

При цьому один із корифеїв УСДР не пробачав жодних поступок лідерів російського політикуму, спробам хоч якось відстояти лінію на обмеження національного характеру українців. [56, с. 64].

За період активного життєвого руху у Володимира Винниченка сформувалась чітка система цінностей та ціннісних орієнтирів, яких він дотримувався протягом всього життя та вони залишилися відміченими у його громадсько-політичній та літературній роботі. Дослідник літературної спадщини діяча В. Панченко виділив такі цінності:

- ✓ політичні;
- ✓ філософські;
- ✓ моральні;
- ✓ естетичні [48, с. 18-19].

Політичні цінності - всестороннє визволення суспільства через знищення карфагенського російського самодержавства. Винниченко брав участь у цьому процесі у двох формах – безпосередньої політичної діяльності

та літературному таланту. Його творчість подавалася не лише як спосіб самовираження чи впливу на настрої в суспільстві, а й як можливість підняти національну достоїнність українців.

Другі – *філософські* – це повнота життя з її багатством, природність, без чого неможливий людський успіх. Але для того, щоб його досягти потрібна й соціальна злагодженість: В. Винниченко уявляв, що досягти її можна шляхом організації суспільного життя на соціалістичних засадах. Захопившись ідеями Ф. Ніцше, він довго вважав марксизм універсальною філософською доктриною. Пізніше ж, під час своєї останньої еміграції у 1920-1951 рр. В. Винниченко, розчарувавшись у радянській версії соціалізму, написав великий філософсько-етичний трактат «Конкордизм», у якому виклав власне розуміння злагоди у відносинах між різними політичними системами, людської гармонії з самим собою, досягнення своєї фізичної та духовної досконалості. Дослідник життя Г. Костюк стверджував, що ідеологічна еволюція В. Винниченка була дуже швидкою – від радикальних соціал-демократичних позицій перших двох десятиліть ХХ ст. до їхнього повного заперечення новим утопічним синтезом старого Фур'є та сучасного Ганді [31, с. 201; 48, с. 19].

Моральні цінності – насамперед принцип «чесності з собою» як етична аксіома «нової моралі», власні моделі як Володимир Винниченко намагався зіставити моралі «старій», з його погляду – фальшивій, лицемірній, облудній. Звідси революційна мораль Винниченка: культ природності (індивідуалістичні тенденції, вільні відносини між протилежними статтями, тощо). *Естетичні* цінності В. Винниченка переважно поєднувались з європейською художньою практикою, посилене засвоєння якої мало стати гарантією якісних змін національної літературної традиції [48, с. 19].

Отже, протягом життя Володимир Винниченко сповідував певну категорію цінностей, що насамперед визначає його унікальність у розумінні світу та його відображенні у своїх творах.

Щодо світогляду Володимира Винниченка існують розбіжності серед дослідників його життя та творчості. Зокрема, його друг та соратник

О. Шультгін наголошував, що ідейно Винниченко визнавав марксизм, хоча на його ідеологію сильно вплинув західний лібералізм та гуманізм. В період еміграції Винниченко виробив власну соціальну систему так званого конкордизму. У політичному плані Винниченко вагався між платформою української національної незалежності та концепцією Української радянської республіки. [63, с. 248-249; 61, с. 74]. Водночас різко стосовно світогляду Володимира Кириловича висловлювався знаний науковець Іван Лисяк-Рудницький, який наголошував, що неможливість соціально-економічної концепції Винниченка виявилася у спрощеній зрівнялівці. Його розум відмовлявся прийняти ту просту істину, що пани і аристократія не лише багатіють, а й виконують певні необхідні суспільні функції. Винниченко виправдовував системи терору, запроваджені більшовиками та відкидав парламентаризм.[37, с. 101; 61, с. 74].

Отже, бачимо, що світогляд Володимира Винниченка є поєднанням певних утопічних та реалістичних умов, згідно яких він бачив цей світ.

Таким чином, формування особистості Володимира Винниченка відбувалося у дитячі роки та під час навчання у класичній гімназії та Київському університеті Св. Володимира. За період навчання діяч був активним учасником громадської роботи серед учнів та студентів, через, що мав проблеми із навчанням. Значний вплив на його ідеї мав час перебування на військовій службі. Революційні події початку ХХ ст. на українських землях поклали значний відбиток на життя діяча. Він декілька раз емігрував, проживаючи у Франції, Італії, Німеччині та інших європейських країнах. Саме останні роки життя він прожив на чужині у Франції, де його чекала смерть.

РОЗДІЛ 2. ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ТА КУЛЬТУРНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКО

Особливу увагу Володимир Винниченко приділяв громадсько-політичній та культурницькій діяльності, яка наклала значний вплив на національно-визвольний рух українських земель на початку ХХ ст. та вплив на культурний процес. Рубіжним етапом політичної діяльності діяча була Українська революція 1917-1921 рр. Багатогалузева діяльність Володимира Винниченка є відображенням його різносторонньої та багатосферної зайнятості, що позначилося на його численних літературних та художніх творах, філософсько-етичних концепціях, а також активній громадсько-політичній діяльності.

Напередодні Першої світової війни Володимир Винниченко повернувся до України. Це відбулося із кількох причин. По-перше, відсутність фінансів на постійне проживання у Франції, по-друге, потреба проводити конференцію УСДРП. Так, на початку червня 1914 р. Володимир та Розалія Винниченки перейшли кордон під чужим прізвищем. 10 червня на околиці Катеринославу, у лісі відбулася конференція українських соціал-демократів. Партія поступового відновлювала свою діяльність після подій 1905-1907 рр. Було відновлено зв'язки між партосередками у Києві, Харкові, Полтаві, Одесі, Кам'янець-Подільську [31, с. 39].

Із початком війни 1 серпня 1914 р. кордони закрилися. Володимир Винниченко не мав можливості виїхати із воюючої країни. Він вдався до спроб влаштуватись на роботу, однак йому став відомий факт, що про його приїзд стало відомо жандармам. За твердженням Л. Лозинської у циркулярах наказувалося розшукати Винниченка та встановити агентурний нагляд за його персоною [38, с. 18].

Наступні роки Володимир та Розалія Винниченки проживали у Москві, періодично виїжджаючи у Петербург для партійної та літературної діяльності, а також на територію України. Однак жандармерія активно відслідковувала його діяльність та пересування. Щоб позбутися «хвоста», Розалія Яківна, яка працювала у військовому шпиталі, влаштувала чоловіка у санаторій, де він

проживав до березня 1917 р. займаючись літературною роботою, без нагляду жандармерії [31, с. 41].

Із початком Української революції 1917 р. Володимир Винниченко покидає Москву та повертається до Києва. З цього часу розпочинається новий етап у житті Володимира Кириловича насиченими політичними діями.

В. Винниченко пройшов тернистий шлях як політик із широким діапазоном коливань своїх поглядів, за що і піддавався критиці. Звичайно, як і всі люди він не був захищений від невірних рішень, однак його сумніви були викликані пошуками правильних та безпечних для українського народу політичних рішень.

Особливо це проявляється під час його очільництва Генерального секретаріату, яке тривало з 15 червня 1917 р. до 9 січня 1918 р. Крім Винниченка, який був також генсеком внутрішніх справ, до складу уряду входив Б. Мартос – генсек земельних справ, С. Петлюра – генсек військових справ, В. Садовський – генсек юстиції, І. Стешенко – генеральний секретар освіти, С. Єфремов генеральний секретар з міжнародних справ, П. Христюк – генеральний писар, М. Стасюк – генеральний секретар з продовольчих питань і Х. Барановський – генеральний секретар з фінансів [17; 18, с. 37].

Формування Генерального секретаріату було надзвичайно важким процесом. Перед В. Винниченком, членами його уряду, та й перед Центральною Радою загалом стояло безліч запитань, які вимагали невідкладного вирішення. Якими мають бути статус, структура, які функції та обов'язки стоять перед новоствореним виконавчим органом? Де набрати тисячі досвідчених, грамотних та національно свідомих людей на державні посади у всіх установах, від міністрів до канцелярських чиновників? Гостро постало й питання і про розміщення державних установ. Місце їх дислокації обмежувалось лише двома маленькими кімнатами у приміщенні Педагогічного музею.

Вже 26 червня був оприлюднений перший документ, який окреслив кордони програми уряду під назвою Декларація Генерального Секретаріату, яка була розроблена під безпосереднім керівництвом Винниченка.

Поштовхом для підготовки цієї Декларації послужив Перший Універсал, який урочисто проголосив новий лад вільної автономної України, в якому зазначалось, що з того часу українці самі творитимуть своє життя. [11, с.58-60; 17].

Аргументуючи найважливіші положення Декларації Генерального Секретаріату, В. Винниченко наголосив, що протягом певного часу головним завданням ЦК було згрупування українських демократичних сил на основі національних та політичних вимог. Але вируючі політичні процеси в Україні, висунули нові умови. Одних національних та політичних вимог недостатньо. Український народ також мав об'єднатися для вирішення економічних та соціальних проблем.

Генеральний секретаріат, який виконував функції виконавчого органу ЦР, мав осягати та продуктивно вирішувати всі економічні, військові, освітні та інші потреби Української держави. Зважаючи на це, очільник Генерального секретаріату визначив основні обов'язки, функції та плани дій кожного секретаріату.

А саме, Декларація передбачала:

- організувати розбудову органів місцевого та обласного управління за їх органічного зв'язку з ЦК;
- розробити засади економічної політики;
- забезпечити українізацію та демократизацію судової влади, розробити постанови, які б відповідали самостійному ладу в Україні;
- зосередити у своїй компетенції управління шкільною освітою, видання посібників, підготовку педагогів;
- проводити відповідні заходи щодо об'єднання всіх національностей, що проживають в Україні;

- провести необхідну роботу з українізації військ як на місцях, так і на фронті;
- підготувати проєкт закону про землю та забезпечити автономію України у сфері продовольчого бізнесу [29, с. 78-79].

У такий спосіб, Декларація Генерального секретаріату, видана В. Винниченком, яку підтримала більшість учасників ЦР, заклала перші засади розвитку Української держави у ХХ столітті. Вона відіграла роль основи для поділу законодавчої та виконавчої функцій органів керівництва, виявилась успішним важелем політичного тиску на Тимчасовий уряд.

Хоча основні положення Універсалу та Декларації мали на меті створення в Україні лише автономного федеративного устрою у складі Російської держави, вони викликали у Петрограді велику тривогу.

За кілька днів для вирішення умов угоди до Києва прибула представницька делегація Тимчасового уряду до складу якої увійшли: Церетелі, Керенський та Терещенко. Незабаром між ними, Грушевським, Винниченком та іншими членами Генерального секретаріату відбулися напружені перемовини. Володимир Кирилович згадував, що вони проходили досить важко, з нотами недовіри, із згадуванням минулого та невимовним бажанням сказати набагато більше.

З українського боку ключову роль у перемовинах виконував В. Винниченко, помірна лінія якого підкріплювалася особистими зв'язками із соціалістом І. Церетелі. Очільник Генерального секретаріату та його товариші у переговорному процесі твердо дотримувалися автономістсько-федералістської орієнтації, погодилися з вимогами Тимчасового уряду не вживати свавілля, дочекатися Установчих зборів, не конфліктувати з місцевою неукраїнською демократією та поки не вживати заходів щодо українізації армії.

В результаті довгих зустрічей та дебатів з міністрами В. Винниченко підготував текст нового Універсалу ЦК, який відображав зміст та характер договору. Крім того, під час переговорів спільними зусиллями було розроблено Декларацію Тимчасового уряду про впорядкування регіонального

самоврядування в Україні. Обидва ці документи були озвучені керівником Генерального секретаріату В. Винниченком на зібранні Центральної ради 3 липня в стінах Педагогічного музею. [11, с.61-62; 17].

Таким чином, завдяки плідним намаганням В. Винниченка, шляхом перемовин та компромісів було знято напруженість конфлікту між Києвом та Петроградом. Договір з Тимчасовим урядом надавав, хоч і з деякими обмеженнями, правомірності функціонуванню в Україні органів управління.

В той же час здобута угода викликала гостру критику В. Винниченка, яка триває й досі. Його звинувачують у «зговірливості», нестійкості щодо захисту державних інтересів тощо. Проте аналізуючи історіографію та архівні джерела можна говорити про те, що ці переговори з Тимчасовим урядом були єдиною надією на маршрут поновлення української державності. Протистояння спричинювало безвладдя громадського повстання, ліквідацію ЦР та придушення українського руху.

Тимчасовий уряд був достатньо сильним і мав чимало шансів для протистояння зі своїми політичними ворогами: у Києві розташовувався 80-тисячний російський гарнізон та юнкерські технікуми. Від репресій їх стримувала лише розважливість Центральної Ради, Генерального секретаріату та особиста точка зору В. Винниченка, який поклав на себе важку ношу відповідальності у відносинах з Тимчасовим урядом, був довіреною особою у всіх перемовинах з Петроградом [18, с. 39].

Володимир Кирилович входив в ту малу кількість осіб, які в такий нелегкий час мали власну точну зору, свої думки щодо політичного майбутнього та способів досягнення цього майбутнього – досягнення державності українським суспільством. Це дає підстави говорити, що його позиція у відносинах із Тимчасовим урядом, міністри якого не збиралися дарувати Україні державність навіть у рамках федерації з Росією, диктувалася тактичними міркуваннями та, зрештою, політичним прагматизмом. Звичайно, це дорого йому обійшлося.

Але В.Винниченко чудово розумів, що мужній період нашого відродження ще не закінчено, потрібно підсилювати швидкість, скористатися навіть маленькими можливостями, шукати порозуміння, хоча підсвідомо тяжкі та ,як здавалося, перемовини,які ніколи не закінчатся з Тимчасовим урядом не проштовхують офіційне проголошення державності України. Він повторно вирушив до Петрограда для затвердження складу Генерального секретаріату та його статуту. [17].

Кілька днів В. Винниченко та члени делегації Х. Барановський та М. Рафес очікували особистої зустрічі під кабінетом прем'єр-міністра. Нарешті, їх прийняли віце-прем'єр М. Некрасов та міністр внутрішніх справ М. Авксент'єв у присутності двох юрисконсультів – В. Нольде та О. Галноріна, які були головними персонажами у перемовинах. В. Винниченко через деякий час зазначив, що наміри уряду стали зрозумілими ще під час першого зібрання. Петроград не приховував свого бажання анулювати договір від 3 липня та звести досягнення України до мінімуму. [18, с. 42].

В свою чергу Тимчасовий уряд категорично відхилив Статут Генерального Секретаріату, який був проголошений першою Конституцією України, та замінив його Тимчасовою інструкцією Генеральному секретаріатові Тимчасового уряду на Україні.[11, с. 65-66].

Права Генерального секретаріату були суттєво обмежені та розповсюджувались лише на Київську, Волинську, Полтавську, Подільську та частково Чернігівську губернії. З-під юрисдикції Генерального секретаріату було виведено військові, продовольчі та судові справи, шляхи сполучення, пошту та телеграф. Згідно з Інструкцією Центральна Рада мала право тільки висувати кандидатури на посаду генсека, які призначаються Тимчасовим урядом.[11, с. 65].

Українські представники виступали проти точки зору Тимчасового уряду, вимагали ухвалення Статуту та категорично настоювали на його положеннях. Після перших зустрічей В. Винниченко та члени делегації мали невимовне бажання закінчити перемовини та вирушити в Київ. Проте Володимир

Кирилович добре усвідомлював, що саме цього й просять петроградські урядові кола, провокуючи їх, щоб саме українська сторона закрила перемовини та відійшла від питання автономії України.

Але українська делегація не велась на маніпуляції, і кінець кінцем прем'єр О. Керенський закріпив своїм підписом Інструкцію Генерального секретаріату Тимчасового уряду на Україні, також підписану міністром юстиції, що надало їй статусу правового акту обов'язкового для органів місцевого самоврядування. [17].

Втомлююче протистояння з російськими демократами, які після повалення царизму непохитно стояли на засадах єдиної і неподільної влади, наштовхує В. Винниченка до думки: там, де починають говорити про українське питання, в тому ж місці закінчується російська демократія.

Повернувшись в Київ, В. Винниченко зустрічає нові виклики долі. Більша частина членів Центральної Ради поставились до Інструкції вкрай негативно. Навіть Генеральний секретаріат було поділено на два табори. Делегація, і насамперед, сам Володимир, опинилися в епіцентрі різкого критикування. Велику частину провини за провал переговорів приписують їм, а часто й безпідставно звинувачують в нестабільності, некомпетентності, неналежній поведінці в міністерських залах і навіть прихованій зраді [18, с. 39].

Дискусії в Малій раді тривали два дні, а 5 серпня розпочалося шосте засідання ЦР, яке майже повністю було приурочене розгляданню Інструкції Тимчасового уряду та пошуку виходу із становища. І справді, знайти правильне рішення було дуже складно. Одна з найбільших фракцій у ЦР – українські есери, висунули пропозицію розірвати відносини з Тимчасовим урядом та відкрито впровадити Статут Генерального секретаріату.

Переломною подією під час диспуту була промова В. Винниченка – 7 серпня. На початку виступу він заявив про звільнення з посади очільника Генерального секретаріату і про те, що готовий передати свої повноваження тій людині, яка більше відповідає вимогам членів ЦР. В подальшому, він як представник соціал-демократичної фракції надав аргументовані докази

необхідності ухвалення Інструкції. Виступ В. Винниченка та його оголошення про готовність піти у відставку справили враження на членів ЦР. Більша їх частина, у тому числі й із партії есерів, розуміли нереальність успішної опозиції Тимчасовому уряду і, можливо, її фатальність. Перевага була надана резолюції, яку запропонували соціал-демократи: показати Тимчасовому урядові своє заперечне відношення до його Інструкції як недемократичної і навіть колоніалістичної, але залишити підґрунтя для співпраці. [17].

Обставинами, що утворилися внаслідок юридичного відсторонення уряду, скористалися політичні супротивники УСДРП з українських фракцій, насамперед есери, які дедалі більше тягнулися до російських лівих есерів. Вони розпочали процес політичного компромату проти Володимира Кириловича з метою добитися його відсторонення.

Найзапальніше розпочалося 10 серпня на зустрічі Малої ради. Есер М. Ковалевський подав запитання очільнику Генерального секретаріату В. Винниченку про його бесіду з кореспондентами французьких газет у Петрограді про український націоналістичний рух.

Володимир Кирилович розумів, що супротивники не дадуть утворити зрілий уряд. Есери, їх партія у ЦР відмовилися брати участь у роботі Генерального секретаріату і вивели решту своїх представників. 13 серпня він знову подав у відставку, з чим Мала Рада змушена була погодитись. [17].

Продукування Генерального секретаріату було надано соціалісту-федералісту Д. Дорошенку, який раніше обіймав посаду головного комісара Тимчасового уряду Галичини і Буковини. 14 серпня Мала рада схвалила оновлений склад Генерального секретаріату та прослухала ескізи програми діяльності. Заявлений Д. Дорошенком тісну комунікацію крайової влади з Тимчасовим урядом, невиразність завдань і мети діяльності уряду породили негативний відголос з боку М. Грушевського та деяких членів ЦР. 18 серпня Д. Дорошенко відмовився від очільництва секретаріатом, хоч і Петроград наполягав на його кандидатурі, що і спричинило подовження міністерської кризи [22, с. 30].

До Винниченка знову звернулися з пропозицією очолити уряд. Пізніше Володимир Кирилович писав, що дивлячись на ту загострену ситуацію, яка склалася в країні, він просто не зміг відмовити, і міністерську кризу було виправлено. В свою чергу Тимчасовий уряд, не беручи до уваги своє негативне відношення до Володимира, все ж 1 вересня змушений схвалити склад Генерального секретаріату під його керівництвом.

Таким чином, завдяки величезним старанням В. Винниченку вдалося сформуванню правомірний Генеральний секретаріат і надати йому відповідний правовий статус. Це розкривало юридичні можливості його службової діяльності. На той час це було дуже важливо, оскільки ЦР не обиралася на основі загального голосування, яке б мало підтвердити її законність. Саме тому В. Винниченко, як, напевне, ніхто інший, збагнув значення правового визнання Тимчасовим урядом Генерального секретаріату як вищого органу виконавчої влади в Україні, хай і з подвійним підпорядкуванням, але щоб існувало правове поле на свою діяльність.

Загладивши відносини з Тимчасовим урядом, В. Винниченко з головою пішов у роботу Генерального секретаріату. Через короткий проміжок часу він розіслав інструкції губернським уповноваженим, яких зобов'язав сповістити всі урядові та громадські організації та установи про те, що губернські та повітові уповноважені та їхні помічники підпорядковуються Генерального секретаріату і як такі повинні залишатися на місці. [17].

Протягом наступних чотирьох місяців, як би наздоганяючи втрачене, було проведено 63 засідання Генерального секретаріату під очільництвом В. Винниченка, на яких було розглянуто понад 430 питань політичного, економічного, військового та дипломатичного спрямування. Публікуються звернення, заяви, записки, меморандуми, пояснення щодо внутрішньої і зовнішньої політики, інтенсивно готуються юридичні постанови.

Пожвавлення роботи Генерального секретаріату, взяття на себе функцій управління, агресивне реагування на спроби деяких міністерств, ігноруючи Генеральний секретаріат, безпосереднє спілкування з місцевою владою в

Україні створювали натягнутість відносин між Петроградом і Києвом, викликали взаємну підозру.

В. Винниченко, довідавшись про різку реакцію Тимчасового уряду на постанову про збирання Українських Установчих зборів, вирішив послабити уявлення Петрограда. На засіданні Генерального секретаріату 17 жовтня було ознайомлено і остаточно підписано текст постанови Секретаріату про Українські Установчі збори, а очільнику Генерального секретаріату наказано оголосити її на зібранні Малої ради [18, с. 41].

На нараді Генерального секретаріату 21 жовтня було висунуто для обговорення запитання про візит до Петрограда В. Винниченка, генсеків І. Стешенка й О. Зарубіна для перемовин з Тимчасовим урядом щодо політичної ситуації в Україні.

Не буде перебільшенням сказати, що повернення В. Винниченка вранці 28 жовтня з Петрограда допомогло подолати збентеженість і вирішити питання про владу в Україні, зокрема і в Києві, на користь Центральної Ради, оскільки в цей час на неї заявляли претензії більшовики, насамперед керівництво Київського військового округу (КВО), яке в свою чергу взяло в облогу штаб-квартири Генерального секретаріату і ЦР, розставивши навколо кулемети та бронетехніку, нібито для захисту від більшовиків. В. Винниченко висунув пропозицію керівникові округу зараз же зняти облогу та попросив його не поспішати захищати ці установи без їхнього прохання.

Вже 29 жовтня відбулись зібрання ЦР, на якому Володимир повідомляв про те, що, беручи до уваги події, які відбуваються в Росії, виконавчий орган прийняв рішення розширити свою юрисдикцію на військові та продовольчі справи, шляхи сполучення та торг, призначаючи своїх Генеральних секретарів, тобто йшлося про відновлення Статуту Генерального секретаріату у повному його об'ємі. [17].

Подальшим кроком В. Винниченка стала відозва Генерального секретаріату «До війська і громадян України». В ньому сказано, що всі без

виключення військові формування та партії мають признати владу Генерального секретаріату УЦР і повністю підкорятися його наказам.

Конкретні і відважні рішення В. Винниченка в формуванні роботи уряду, його особиста довіра і рішучість сприяли подоланню невпевненості української політичної еліти та направили старання ЦР на плідну роботу. У стислі терміни було прийнято постанови про розширення повноважень Генерального секретаріату на всі губернії України, про припинення бойових дій у Києві, про припинення існування офіцерських і добровольчих загонів, реорганізацію і демократизації ставки КВО, тощо. [17].

З кінця грудня 1917 р. ситуація в країні напружувалась. З однієї сторони, Раднарком проголосив стан війни між Росією та Україною і скерував свої військові формування в Україну, з другої сторони – українські есери з'єдналися з лівими есерами Росії, які були на боці більшовиків, маючи на меті захоплення Генерального секретаріату. Маючи найчисленнішу партію в ЦР, для соціал-революціонерів це не викликало перешкод. Але як збереглось ще з давнішого часу найбільшою перешкодою для них залишався Володимир Кирилович. Авторитетність та визнання цієї особистості були надзвичайно високі серед політичних діячів та широких верств населення.

Тому есери хапались за найменшу нагоду для підриву роботи уряду і ЦР маючи на меті усунення В. Винниченка від керівництва.

Під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників ЦР 9 січня прийняла IV Універсал, згідно якого Українська Народна Республіка ставала самостійною, незалежною, вільною, суверенною державою для українського народу [11, с. 70-72]. Її виконавчий орган – Генеральний секретаріат було перейменовано на Раду народних міністрів. 11 січня відбулося зібрання Малої ради, на якому вперше зачитувався Універсал, всі хто був присутній на ньому привітали Володимира Винниченка та Михайла Грушевського гучними оплесками. А вже наступного дня українські есери стали вимагати, щоб виразники українських соціал-демократів, які займають керуючі посади в міністерстві, поступились місцем представникам українських соціалістів-революціонерів. [18, с. 43].

До останнього моменту свого очільництва уряду України В. Винниченко був у коловороті політичних подій. Незважаючи на велику фізичну та розумову напругу, він часто бере участь у страйках, зібраннях, в ЦР, на різних з'їздах, дає прес-конференції для газет та журналів. Він був одним з найвідоміших і найавторитетніших із політичних діячів в Україні. До кінця свого прем'єрства він пройшов шлях від політичного романтика до фахівця з мистецтва допустимого у політиці. [17].

За словами Володимира Винниченка, в українському русі, який зародився ще до початку революції, було три основних орієнтації, зокрема, на російську сторону, на німецький бік та на власні сили. До першої орієнтації відносились ті, хто вірив, що перемога Росії на фронті надасть свободу та життя її народам всередині. Але таких було дуже небагато. Це були переважно ті українці, які надто тягнулися до російського коріння. [9, с. 39].

Другою була орієнтація на німецький бік, яка опиралася на впевненості В. Винниченка у неминучості перемоги німців у Світовій війні та спільної окупації України. Така ситуація розглядалася як позитивна тому, що німців сприймали як культурних кровопивць, які не тільки випиватимуть з народу всю кров, як це робила царська влада, але й подбають про те, щоб народ не був голодним та босим для того, щоб міг краще і ефективніше працювати.

Окрім цього була і третя орієнтація – українська. Зокрема, це була орієнтація на власні сили, на порятунок своїми власними зусиллями. Володимир Кирилович наголошував, що ніхто сторонній не може бути благодійником для того, над ким він панує та може експлуатувати. Цей напрямок включав в себе в основному соціалістичні течії. Вони не чекали звільнення ні від попущеного російського конституційного кулака, ні від залізного німецького мілітаристичного. [9, с. 41; 50, с. 102].

Даючи характеристику Української революції перших днів Володимир Кирилович в щоденнику використовує стислі описи: «щирість віри в російську демократію», «перші прояви національного «я», «занепад сепаратистських орієнтацій», «об'єднання українців по всій території» [3, с. 374-377; 29, с. 79].

Із приходом до влади гетьмана П. Скоропадського Володимир Винниченко очолював Український Національний Союз, який згодом став керівником повстання проти гетьмана. У 1918 р. арештований гетьманськими офіцерами, але звільнений через протест української громадськості [21, с. 7]. Це свідчить про значний авторитет Володимира Кириловича у національно-визвольному русі.

Головним завданням поточного моменту на думку С. Кульчицького - Володимир Винниченко вважав гармонізацію соціальних інтересів з національними. Він передбачав назрівання революційних настроїв серед населення всіх великих держав, виснажених і знесилених чотирма роками світової війни. Ця перспектива дозволяла українській інтелігенції сподіватися на прилучення до боротьби за соціальне визволення, яка незабаром мусила розгорнутися в загальноєвропейському масштабі [32, с. 248].

Під егідою Українського Національного Союзу починалося збирання сил для організації повстання проти гетьманського режиму [32, с. 259]. У середині вересня Володимир Винниченко подав від імені УНС адресований Центральним державам і німецькому командуванню в Україні розлогий меморандум. Основним закликом меморандуму було змінити політичний курс і реорганізувати кабінет запровадженням до нього діячів української орієнтації. Меморандум знайшов позитивний відгук у середовищі берлінських соціалістів. Гетьман відчув також тиск німецької окупаційної адміністрації, яка вимагала здійснити націоналізацію кабінету [49, с. 240; 32, с. 254].

У той час Володимир Кирилович зробив переговорний процес щодо участі українських політичних сил у гетьманському уряді своєрідним маскуванню підготовки повстання. Переговори велися всерйоз, йому треба було «вибити» з уряду кадетських міністрів. Проте війна закінчувалася, а з нею – і сподівання гетьмана на захист його режиму німецькими багнетами. В цій ситуації Україна або мусила перетворитися на легку здобич для своїх сусідів, у першу чергу – більшовиків чи білогвардійців, або Національний союз встигав взяти владу в свої руки і відновити УНР [32, с. 266].

Протягом цього часу відбулася історична подія в українській історії - Акт про об'єднання Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки, який оприлюднила Директорія в урочистій атмосфері 22 січня 1919 р. в Києві на Софійському майдані.

Через деякий час В. Винниченко високо оцінив об'єднання республік і назвав деякі труднощі в його здійсненні. Національна Рада, яка визнає провід галицьких українців, має піти на поступки і домовитися про єдність. Але це лише формальне з'єднання. Ні історичні обставини минулого життя двох країн, ні відмінність в характері елементів управління не сприяли більшому об'єднанню двох гілок однієї країни. [8, с. 242-243].

14 листопада 1918 р. Володимир Кирилович став очільником Директорії УНР, та перебував він на цій посаді до 13 лютого 1919 р. Оскільки він не розділяв поглядів щодо орієнтації на Антанту, він розсварився із Симоном Петлюрою, покинув склад Директорії та знову подався в еміграцію. [53, с. 239].

Період еміграції Володимир Винниченко цілком присвятив літературній роботі. Зокрема, він занотовував у своєму щоденнику про те, що він стер з себе увесь пил політики, обклався книжками та пірнув у своє справжнє призначення – літературу. Говорив про те, що він виліковується від роздвоєння, що їде як письменник та всім серцем бажає померти як політик, бажаючи щоб на цю справу йшли лише ті, яких вона не відриватиме від улюбленої праці. [3, с. 11; 53, с. 239].

В 1920 р. В. Винниченко в черговий раз приїжджає в Україну, але найближчим часом залишить її назавжди, бо не прийме пропозиції про співпрацю з урядом вже радянської країни. [21, с. 7]. Під час його знаходження у Харкові та Москві Володимир на власні очі побачив, що таке радянська влада. За виконками рад, які послуговувались адміністративними функціями, маскувалася потаємна влада компартійних комітетів. У партії РКП (б) стався розкол, який поділив її на зовнішню та внутрішню фракцію. Зовнішня берегла всі риси політичної партії, а внутрішня - номенклатурна, ставала вже

державною структурою – керівним центром усіх організацій, які існували легально. Замість народної влади, яка проголошувалась, встановилась диктатура ідейних і політичних керівників партій. [34, с. 50].

Володимиру Кириловичу хоч було гірко, але все ж таки, він визнав, що УРСР не є самостійною і незалежною робітничо-селянською державою, що її уряд не вибирається, а формується правлячою партією, в саме політбюро ЦК РКП(б) [32, с. 403].

Після поїздки до Харкова і Москви Володимир і Розалія Винниченки не мали постійного проживання у Європі. На перший час вони приїхали у Чехо-Словаччину та зупинилися у Карлсбаді, звідти їздили в Прагу та Відень. У Чехо-Словаччині він зустрічався із президентом Т. Масариком та міністром закордонних справ Е. Бенешем. Розповідав про свої враження від поїздок до України та Росії та обережно спробував в'яснити перспективи щодо свого постійного проживання у країні. Не маючи перспектив, Володимир Кирилович звернувся до давнього товариша, на той час президента Німеччини Фрідріха Еберта, який дав дозвіл на його постійне проживання у країні. 24 лютого 1921 року Винниченки приїхали у Берлін та поселилися у містечку Целлендорф [32, с. 407].

Вивчення усієї творчої діяльності Володимира Винниченка, зокрема, літературних творів, малярських робіт, філософсько-етичних концепцій та цінностей дає змогу дослідити та окреслити певні історіософські погляди діяча. Вітчизняний дослідник О. Удод стверджує, що Володимир мав воістину філософський, рефлексивний підхід, яким він аналізує події української історії, і яким пронизана вся його творчість. [61, с. 73]. Особливу увагу привертає його фраза, де він українську історію називає нещасливою та безпорадною, яку потрібно читати із бромом. У той же час модерними здаються його ідеї гідності людини як головної теми історії, концепції «конкордизму» та «колектократії» тощо [61, с. 73].

Важливою сферою занятості Володимира Винниченка протягом його життя була літературна сфера. У ній він викладав своє художнє бачення того чи

іншого явища та завжди дана зайнятість надавала йому натхнення на майбутні роботи та особливо для громадсько-політичної роботи. У літературній роботі, зображаючи художніх героїв, Володимир Винниченко прагнув довести, що людина не повинна втрачати своєї людської подоби, послуговуватись у своїх вчинках загальноприйнятими моральними ідеалами, будувати стосунки з іншими людьми беручи до уваги основи любові, добра, правди та вести здоровий спосіб життя, прагнучи бути у гармонії із собою та оточуючим середовищем. Описуючи негативні риси людей, зокрема, людську підлість, егоїзм, розпусність, внутрішній розлад своїх героїв, письменник докладав зусиль, щоб уберегти та застерегти усіх, щоб не наслідували ту поведінку, яку показували його герої. Він намагався реалістично показати наслідки негативних вчинків, закликаючи всіх почути власний голос совісті, працею над собою сприяти гармонії у світі.

Наголошуючи на духовному занепаді тогочасної людини, Володимир Винниченко викривав усі негативні сторони суспільного життя та людських взаємин. Кожен його твір ставить нагальну проблему, яка потребує негайного вирішення, але зробити це героям, як правило, складно, оскільки вони з різних причин не в змозі впоратися зі складними життєвими викликами. [44, с. 13].

Дослідник літературної діяльності Володимира Винниченка В. Панченко на основі напрацювань М. Зерова виокремив три періоди творчості діяча:

I період – 1902-1908 рр.;

II період – 1909-1919 рр.;

III період – 1920-ті рр. [48, с. 21].

На **перший** період літературної творчості Володимир Винниченко працював виключно у жанрі оповідання з гострою соціально-психологічною колізією у центрі. Його рання новелістика за стильовими ознаками ідеально підходила під традицію української прози. У цей період були написані такі драми як «Дисгармонія», «Щаблі життя», «Великий Молох» та інші.

Другий період літературної діяльності письменника визначається зміною із соціально-психологічних повістей до новел та романів з психологічними

завданнями, а також драма із основами соціалістичної моралі. І, **третій** період творчості Володимира Кириловича знаменувався появою «Сонячної машини», водночас зміною тем та «методів письма» [48, с. 21-22].

В даному контексті слід виділити основні та головні літературні твори Володимира Винниченка. У яких він вклав увесь свій творчий таланти та наситив їх неповторними барвами та емоціями.

Так, у драматургії «Пророк» [13] Володимир Винниченко зображав, що духовне відродження та порятунок всього людства має статися протягом земного існування. Однак у тій же роботі автор стверджував, що порушення принципу чесності із самим собою повертається духовним та фізичним занепадом людини у всіх її проявах. [40, с. 16].

Головною темою та проблематикою творів В. Винниченка щастя є незмінною в романі «Лепрозорій» [14]. Так, це розповідь від дієвої особи – Івонни про те, чим щастя є насправді. Головний персонаж у доступній формі вчить принципам конкордизму, сподіваючись почути хоч якусь реакцію від жителів світу - прокажених. Знайомий лікар Матур наголошував, що щастя - це баланс і координація сил, радість без приводу. Варто зазначити, що з усіх пояснень терміну щастя, які почула головна героїня Івонна, ні один із запропонованих не співпадав із поясненням лікаря. Володимир Кирилович вказував, на те, що люди не лише не мають щастя, а навіть не запитують себе, що таке це щастя. Запитуючи у людей, що таке щастя, вони навіть не мали бажання та часу на інтерпретацію цього поняття, оскільки вважали його не потрібним або зайвим.

На думку літераторки М. Кучеренко з роками роман «Лепрозорій» не зістарився у суспільстві, а навпаки набув популярності. Так, вчення Володимира Винниченка про дисбаланс між людиною і природою, шкідливе харчування, як на думку лікаря Матура призводять до недуги дискордизму – внутрішньої прокази суспільства. [36, с. 11; 50, с. 240].

Автор і надалі пише нові праці, зокрема повість «На той бік», та соціально-утопічний роман «Сонячна машина» [14], який по-факту став

першим українським науково-фантастичним романом. За його п'єсами у європейських театрах ставлять сцени, натомість за драмою «Чорна Пантера й Білий Ведмідь» [14] знято кінофільм «Чорна Пантера» [51, с. 32; 56, с. 250].

Після численних романів, новел та оповідань Володимир Винниченко захопився записом роману, який для нього став останнім у кар'єрі письменника. До нього автор віднісся як до всіх своїх творів: детально та ретельно опрацював сюжетні лінії та повороти, що б зацікавити та тримати цікавість у читачів, для того щоб психологічні зображення діючих персонажів були життєвими, правдивими і розгорталися з природною енергійністю, відполірованими діалогами та яскравими описами пейзажів тощо. Зокрема, у творі він намагався висвітлити свої певні політичні ідеї. Він ставив завдання поєднати дві мети – літературну та політико-філософську. У своїх записах автор написав 27 березня 1950 р., що його охоплює сумнів, який стає все більшим, про те чи не приносить він в жертву свою мистецьку та літературну сторону заради ідейної.[8, с. 80]. Це свідчить про протиборство у його баченні. Відтак, із літературної точки роман був на висоті. Володимир Кирилович задумувався над назвою роману до самого його завершення, і за кілька тижнів до закінчення роботи над твором у заголовок поставив одіозне ім'я, та у щоденнику занотував наступний текст: «Слово за тобою, Сталіне!» [53, с. 241; 32, с. 67, 68].

Після тривалих пошуків істини та роздумів діяч дійшов висновку, що реалізувати ідеальну мету зможуть тільки високоморальні люди. З цього приводу він занотував, що тільки тоді реально настане справжнє братство народів, і лише тоді на Землі виникне нова раса – єдина, могутня, з оновленими якостями, з новими досягненнями, раса щасливих велетнів, яку можна назвати планетарною расою відродження людей – неолюдей. [2, с. 256; 44, с. 14].

Будучи так званим порушником громадського порядку, Володимир Винниченко брав до уваги свій погляд на майбутнє, намагався силою літературних творів викривати якусь пасивність людей того часу, їхню безкультурність і нездатність бачити очевидного у суспільно-політичному

житті. Зокрема, в оповіданні «Зіна» йдеться про споконвічність степів України, їх тишу, також про людей, що змирились зі своїм тяжким становищем і їхнє небажання змінювати своє життя.

Окрім цього Володимир Винниченко зображав побут заробітчан, робітників, а також надзвичайно важкі умови праці, він акцентує увагу на проблемах їх внутрішнього світу, духовних переживаннях своїх героїв, вказує на зародження класового світогляду у цих верствах населення [44, с. 14-15].

Дослідники Дмитро Рященко та Людмила Пилипенко визначили основні характеристики розважливої творчості Володимира Винниченка:

- 1) Володимир Винниченко прагнув внести свіжі зміни у поетику старого реалізму;
- 2) проникливо проаналізовано людські почуття, підібрано точні психологічні риси, що зображують внутрішній світ героя;
- 3) його творчість характеризується безліччю різноманітних тем, мотивів, проблем, типів людей;
- 4) роман «Сонячна машина» – це перший в українській літературі соціально-утопічний роман (як першовідкривач, який і дотепер не втратив свого ідейного-естетичного значення);
- 5) «Слово за тобою, Сталіне!» – роман памфлет, роман соціальної теми;
- 6) «Поклади золота» – перший твір соціально-детективного циклу в українській літературі [25; 38, с. 241].

Основу літературного та життєвого буття Володимира Винниченка складало філософсько-етичний трактат «Конкордизм». Трактат написаний протягом періоду проживання у м. Мужен (Франція), саме у період переосмислення діячем життя, розуміння світу та людей. У даній роботі письменник виклав свої роздуми про сенс щастя та його досягнення [46, с. 213].

Дослідник В. Панченко відзначає, що тематика щастя є головна у творчості Володимира Винниченка. Конкордизм же – це наука Винниченка про щастя, його повчання рівноваги, узгодження сил (В. Винниченко унікав

поняття «гармонія», бо вважав, що гармонія – це повне злиття складових; говорив про самодостатність кожного з них) [46, с. 213].

Свій етико-філософський лад Володимир Винниченко назвав «конкордизмом» (від франц. – злагода), бо основною умовою щастя вважається гармонія,внутрішній баланс . Він намагався відповісти на наступні запитання:

- Звідки почалося нещастя людей?;
- Якою була основна причина нещастя?;
- Чи було колись у нього щастя?;
- А якщо і не було, то чи варто взагалі вдаватись до його пошуку?;
- А якщо варто, то якими методами?.

Щоб відповісти на ці запитання, нам необхідно з'ясувати, що таке щастя, в чому полягає сенс та мета існування. [44, с. 15].

Дослідник діяльності та творчості Володимира Винниченка Володимир Панченко зазначає, що перші зародки майбутньої концепції конкордизму появилися ще в ранніх оповіданнях письменника. Тільки починалося все не з позитиву, а зі сюрпризів і заперечень. Вже в оповіданні «Дрібниця» (1903 р.) автор зафіксував непослідовність, розлад, нечесність із самим собою серед юних революціонерів. Вони пропагують одне, а роблять інше. Звідси і взяло початок запитання про психологію і умовивід «нових людей». А разом із ним і бажання моделювати тип цілісної людини, а не роздвоєної. Тому у В. Винниченка всі — в контрастах, не лише психологічних, а й класових: у оповіданні «Дрібниця» він доводить до кінця опозицію пари героїв — внутрішньо побитого сина поміщика («Я», оповідач) та вольового Андрія Гаюру, який був сином тесляра. Проте далі чорно-білої, класової боротьби Винниченко не вийшов. У Гаюрі лише починав вгадуватись попередник тих незліченних персонажів Винниченка, які сповідуватимуть принцип чесності перед самим собою. [46, с. 215].

Для Володимира Винниченка тогочасний сучасний світ це прокажельня. Він відзначав, що людина повинна віднайти новий шлях до щастя без

революцій та воєн. Оскільки все зло спричинене сучасним становищем соціально-політичних та морально-етичних основ суспільства, то насамперед сама людина має бути перебудована, оновлена духовно та морально. [24, с. 145; 54, с. 123].

У поміркованому стилі Володимир Винниченко сформулював та подав 13 правил конкордистської особистої етики:

1. В усіх галузях свого життєвого шляху звільняйся від гіпнозу релігії і будь простою стихією природи;
2. Будь у згоді з іншими, безневинними для нас живими істотами на землі, і наскільки це можливо перебувай у русі, на повітрі, у тісному контакті із сонцем, водою, рослинами;
3. Не харчуйся нічим, що суперечить людській природі;
4. Будьте твердими;
5. Будьте чесними перед самим собою;
6. Будьте послідовними у словах та діях;
7. Будьте послідовними до кінця;
8. Не намагайся любити своїх ближніх без аналізу і не посягай на їхню любов, не будучи для них важливим;
9. Завжди пам'ятайте, що всі люди і ти страждаєте на страшну недугу дискордизму. Боротися з нею не догмою, ненавистю, покаранням, а розумінням, жалістю, допомогою;
10. Живіть тільки своєю працею;
11. Люби того, з ким любиш любити, але створи сім'ю тільки з тією людиною, яку хотів би мати матір'ю (батьком) своїх дітей;
12. Не владарюй і не підкоряйся владарюванню;
13. Будь одним цілим з колективом, активною, відданою елементом його, і тоді навіть хвилювання через нього буде тобі за радість [24, с. 145; 7, с. 185].

На думку Володимира Винниченка, конкордизм – мета і сенс життя людини. Проте він вважав, що на шляху до конкордизму є розбрат сил, який з

кожним наступним сторіччям бере верх над людьми. Філософ наполягав на тому, що релігія не гарантує особі щастя на Землі, соціалізм пророкує щастя лише дітям і онукам, а конкордизм зможе ошчасливити всіх в цю ж хвилину, якщо вони змінять та переосмислять своє життя. [44, с. 15].

Центральним поняттям «конкордизму» Володимира Винниченка є щастя, яке за його визначенням «є дієва рівновага і погодження сил» [2, с. 28; 24, с. 145]. Письменник зазначає, що «конкордизм висуває рівність, а тим самим погодження. І то не тільки соціологічну, але й біологічну, не тільки схожість людини з людиною, але й людини із твариною, з усякою живою душею на землі, для людини невинною» [2, с. 76; 24, с. 145].

Дослідниця Т. Гундорова теорію конкордизму Володимира Винниченка називає «соціопсихотерапевтичною утопією» [2, с. 21]. Із даним твердженням можна погодитися, оскільки головна ідея конкордизму насамперед це рівновага, злагода та погодження.

Вітчизняний дослідник Володимир Панченко виокремив етапи становлення ідеї «конкордизму» у житті та творчості В. Винниченка. Зокрема, виділивши наступні періоди:

- ✚ період деструкції (1903–1909), коли у Володимира Винниченка переважає пафос заперечення, викриття лицемірної буржуазної моралі, а позитивна програма ще тільки миготить, мовляв, роздвоєння — справа погана, нова людина має бути іншою природою і радістю життя;
- ✚ період «чесності з собою» (з однойменного роману); позитивна програма засновується на принципі «чесності з собою», в якому найбільш яскраво виражені ніцшеанська та марксистська (соціалістична) тези; а сам цей принцип доповнюється все новими та новими барвами, його перебирають герої Винниченка – "проповідники" та експериментатори;
- ✚ період «Книги щастя»; з погляду періодизації необхідно згадати рік 1929-й, коли В. Винниченко трудився над книгою, назва якої постійно змінювалася («Книга щастя» – «Щастя» – «Щастя. Листи до юнака»);

✚ період «Конкордизму» комплексного, єдиного «вчення», що його сам Винниченко вважав всеохоплюючим. [46, с. 215].

Дослідник с. Кульчицький зазначає, що В. Винниченко найменував конкордизмом систему всеосяжної (духовної, матеріальної, правової, фізичної тощо) згоди між людьми, заснованої на колектократії. Так, колектократією називалася універсальна система виробничих кооперативів, за якої всі робітники є співвласниками кожного окремого підприємства і тому мають право на частку доходу. [32, с. 477].

Отже, Володимир Винниченко є автором філософсько-етичної концепції «конкордизму» – теорії щастя та честі. Дана проблематика простежуються у всіх роботах діяча.

Головними творами у житті Володимира Винниченка були тритомник «Відродження нації» (див. додаток Б), у якому висвітлено основні його думки про Українську революцію та визвольні змагання. перебуваючи в епіцентрі для українського народу доленосних подій, Володимир Кирилович проаналізував їх із властивою для нього щирістю, але за визначенням С. Кульчицького вкрай суб'єктивно [33, с. 65].

Головним лейтмотивом праці «Відродження нації» було звернення до світу із закликом, у якому можна було з'ясувати, як українці за роки визвольного протистояння перетворилися з етнічної спільноти на згуртовану націю. Політична позиція автора, представлена у трьох томах, з великою художньою силою зачарувала чи підбурила всіх людей без винятку, байдужого не залишилось нікого. Він захоплював незрівнянно більшу кількість людей, адже це було відображенням їхнього настрою, емоцій, інтересів і міркувань. Проте ці люди були, як правило, малограмотні та ознайомилися з трьома томами Винниченка лише на підставі декларацій, проголошених з високих трибун, які знайшли у ньому своє відображення.. В моменті, праця спровокувала дискусію як з боку політичних супротивників Винниченка, так і політичних союзників. [33, с. 65].

Дані праці Володимир Кирилович написав, перебуваючи в еміграції, мешкаючи у Відні. Розпочав її писати у червні 1919 р., а закінчив на початку лютого 1920 р., тобто написавши її за 8 місяців. Згідно перших планів, Володимир Кирилович планував написати 10 друкованих аркушів, натомість вийшло 70 [3, с. 411]. Зазначимо, що роботу він писав, не як політик, а як людина – чесно і щиро, як думав [33, с. 65].

Варто констатувати, що у «Відродження нації» Володимир Винниченко не зміг позбутися особистих амбіцій та антипатій, щодо інших діячів періоду Української революції. Володіючи та вміло використовуючи літературні здібності, він висвітлив у негативному світлі свого соратника за Директорією Симона Петлюру, а також вигнаного з України супротивника – гетьмана Павла Скоропадського. Разом з тим Володимир Кирилович часто не розглядав свого головного опонента Володимира Леніна як союзника. На думку С. Кульчицького, це відбулося внаслідок повороту більшовиків у національній політиці, коли витискуючи денікінців з території України, армії Льва Троцького звертались до українського народу із його власними гаслами стосовно національної політики [33, с. 65]. Зокрема, у листі у листопаді 1919 р. до давнього товариша – Євгена Чикаленка В. Винниченко відзначав, що люди цікавляться його новою книгою, яка ще в процесі написання - «Відродження нації», але вона більшовицького характеру, і він знову піддається цькуванню. [15, с. 299].

Водночас «більшовизм» тритомника «Відродження нації», що найбільше відлякував його соратників, у моменти, коли вони програвали двобій з Червоною армією, був досить відносним. Зокрема, це була позитивна оцінка соціальної програми Кремля, якою насичені аркуші «Відродження нації». Слід зазначити, що Володимир Кирилович був схожий на більшовиків у своєму підході до вирішення соціальних питань, але у сфері національної політики він не приймав компромісів – Україна мала бути лише суверенною державою. У своєму щоденнику від 27 липня 1919 року з приводу свого можливого співробітництва з більшовиками він зазначав, що якщо Москва та Київ не

приймуть умов суверенності Української Радянської Республіки та переходу Радянської влади до національно-українських рук, то з ними боротися потрібно до кінця. [3, с. 363].

Цінним твором авторства Володимира Винниченка є «Щоденник» [3-7], без аналізу якого важко скласти судження про діяча. На думку С. Кульчицького, зрозуміло, що ця робота не повинна бути достатньою підставою для винесення вердикту з будь-якої проблеми, пов'язаної з нею. «Щоденник» лише точно відображав настрій цієї людини, був так званою відправною точкою. Володимир Кирилович думав і робив саме так, як це закріплено в ньому. Інша річ, чи були його думки та вчинки, про які ми дізнаємось з Щоденника, справедливими чи неправильними? При оцінці необхідно звертатися до зовнішніх чинників, аналізувати його біографію з використанням всього комплексу наявних історичних джерел, у тому числі власних творів на інших етапах життя. [33, с. 64-65].

Наголосимо, що Володимир Винниченко розумів, що його «Щоденник» був саме таким – чесним. Діаспорний дослідник Г. Костюк стверджував, що позитивної відповіді, що до аналізу щоденника діяча, оскільки записи важко піддавати розшифровці, тоді як роботи (романи й оповідання), призначені для публікацій, були в ідеальному стані [3, с. 13; 33, с. 62].

Вітчизняний дослідник С. Кульчицький підтримуючи твердження Г. Костюка наводить момент на користь того, що «Щоденник» Володимира Винниченка не був призначений для друку. За його твердженням в нас є право без сумніву користуватися тим величезним та вкрай важливим інформаційним матеріалом, що знаходиться у «Щоденнику», оскільки автор не маніпулює нашою свідомістю, і його чесність перед собою адекватна його чесності з нами. Пан Костюк не наважився на такий аргумент, побоюючись, що гола правда зашкодить людині, яку він дуже поважає. Але тепер, завдяки титанічній праці Костюка та багатьох інших людей, кожен може прочитати «Щоденник» і оцінити всі сторони його автора. Зокрема, його ставлення до слабкої половини людства. [33, с. 62; 1, с. 127].

Отже, головними працями Володимира Винниченка є «Відродження нації» та «Щоденник», які є важливими для цілісного розуміння його життя та діяльності, зокрема у період національно-визвольних змагань.

Одним із сфер діяльності та грань таланту Володимира Винниченка були живопис та графіка. Маючи чудову уяву, яка завжди у Володимира Кириловича відігравала неабияку роль протягом усього життя. Живописна діяльність, як його внутрішня пристрасть, відійшла на другу роль під час його активної політичної та літературної діяльності. Дослідники Д. Рященко та Л. Пилипенко відзначають, що цікавість до спеціальних образотворчих студій виникла у нього під час роботи над романом «Сонячна машина», який з-поміж творів письменника визначається особливою поліфонічністю» [53, с. 241-242].

У 20-ті рр. ХХ ст. Володимир Винниченко вивчав серію «Українське малярство», що виходило у видавництві «Рух». Водночас він вивчав програмки німецькою та французькою мовою з мистецьких виставок у найвизначніших галереях Берліна, Відня та Парижу. Зокрема, це може свідчити, що Володимир Кирилович стежив та мистецьким життям тодішньої Європи. Так, вивчаючи, він творив ґрунт для власної малярської творчості [31, с. 179].

Початок малярської творчості Володимира Винниченка слід вважати травень 1922 р. Саме із цього часу збереглися його малюнки: автопортрети, портрет дружини та деякі ескізи. Це були перші спроби в нових умовах. Власне після цього він не покидав палітри та пензля до самої смерті [31, с. 179]. Особливо активною живописна творчість була у період проживання у Франції. Зокрема, причин тому було декілька: перебування у французькому творчому середовищі та спілкування з художниками, його політична та літературна замкнутість. У цей період він написав «Портрет дружини», «Автопортрет» та багато ескізів. Значний вплив на його розвиток у малярстві справило близьке спілкування з відомим художником Миколою Глущенком. Протягом 1927-1934 рр. Володимир Кирилович входив до школи «Еколь де Парі», яка була найвідомішою у Франції та славилась високою живописною культурою. Її представниками були М. Глущенко, С. Гординський, В. Хмелюк, М. Бутович,

М. Андрієнко та інші. Володимир Винниченко був одним із фундаторів Артистичної секції при Українській громаді у Парижі в 1929 р. Інтерес до малярської роботи у нього зростав, про що можна довідатись із його щоденника. Зокрема, у ньому він записував цікаві судження та оцінки стосовно картин окремих художників та різноманітних виставок. На нашу думку, це свідчить про високе професійне бачення художнього мистецтва ним.

Поступово Володимир Кирилович Винниченко здобував своє визнання серед професійних художників того часу, зокрема Анрі Сіньяка, Пабло Пікассо та Фергана Леже. Так, його художні роботи виставляли у паризьких галереях, де отримували високу оцінку від фахівців. Згідно даних Є. Букет, за все життя діяч продав тільки одну картину [16, с. 11].

Малярські твори Володимира Винниченка отримували схвальні відгуки від авторитетних діячів. Зокрема, Святослав Гординський у статті «Малярські твори В. Винниченка» наголошував, що він завжди дотримувався реалізму, того, який багатий імпресіоністичним досвідом, вже вільно відносився до природи і не копіював наосліп. А також зазначав те, що більше за будь-якого аматора живопис Винниченка відрізняє постійна спроба створити суто зображальні засоби, прямі й свіжі мазки, і це така характерна риса нового живопису, особливо французького [31, с. 183].

Отже, унікальною здібністю Володимира Винниченка була малярська майстерність. В період проживання у Франції діяч виключно писав картини, відклавши інші справи. Де був опізнаний у тонкощах та тенденціях у художньому мистецтві, за що отримував позитивні відгуки за свої роботи.

Таким чином, багатогранність діяльності Володимира Винниченка визначалась його унікальною можливістю поєднувати кілька сфер одночасно, від чого не втрачалась цінність жодного із них. Важливою сферою для діяча була літературна діяльність, у якій виділяють три періоди. У своїх романах, новелах та оповіданнях він намагався висвітлювати актуальні проблеми людей та суспільства на початку ХХ ст. Зокрема, виділяв пасивність та некультурність тогочасних людей. Будучи автором філософсько-етичного вчення

«конкордизм», діяч вкладав ідею щастя та любові у свої твори, що збільшували їх літературну унікальність. Не менш важливою сферою була малярська діяльність. В. Винниченко захоплювався живописом та графікою. Відмінно володів олією та акварельними фарбами. За свою діяльності отримував схвальні відгуки від мистецьких критиків.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ БАКАЛАВРСЬКОЇ РОБОТИ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ

Зміни, які відбуваються у сучасному світі пов'язані з інформаційною епохою, із прудкою зміною суспільного життя, стрімким зростанням соціальної прогресивності у всесвітньому масштабі спричиняють формування такого соціуму, яке вимагає постійного оновлення. Виходячи з цього перед сучасною освітою ставляться такі завдання, як формування такого індивіда, який здатний жити та пристосовуватись до перемінливого світу, критично аналізувати та оцінювати напливи інформації, реалізовувати себе у соціумі та гідно відповідати викликам, які ставить перед ним суспільство. Особливе місце у цьому належить історичній освіті. Викладання історії у школі спрямоване на формування світосприйняття молодих людей, а також може виконувати завдання з об'єднання суспільства, підготувати вихованця у відкритому соціуму, який орієнтується на світ демократії та лібералізму.

У даному дослідженні доречним буде висвітлення історичних персонажей на уроках історії України. Зазначимо, що вивчення історичних діячів сприяє формуванню у молодого покоління орієнтирів спрямованих на цілісне позитивне бачення.

Наголосимо, що кожне покоління, нація пишаються своїми видатними діячами та людьми. Відбір видатних осіб для вивчення має водночас суб'єктивний характер, адже залежить зазвичай від існуючих освітніх традицій. Так, із проголошенням Незалежності України героями постали козацькі лідери, діячі національно-визвольного руху, які в попередні роки були заборонені. [67]

У наш час без вивчення особистостей відомих людей вивчення та пізнання історії не може бути повним із кількох причин:

- 1) Кожен індивід – є не тільки особистістю як такою, але і представником інтересів тієї чи іншої соціальної групи. Тому передусім людина цікава своєю діяльністю.

- 2) Більшість осіб не були прихильниками якоїсь однієї концепції, а змінювали свої погляди під впливом інших особистостей, реалій життя тощо. Саме це допомагає зрозуміти і відчутти особливості епохи.
- 3) Засоби масової інформації, художні праці, наукові доробки іноді дають такі різні оцінки історичної особи, що її нелегко сприймати. Така різна інтерпретація – ознака зміни епох.
- 4) Молоде покоління часто вибирає собі кумирів, не беручи до уваги детальне аналізування їхніх поглядів, праць, діяльності. Отже, розважливе вивчення та аналізування історичного діяча посприяє більш детальному вивченню історії [68].

Варто відзначити, що індивідуальність є складною, багат шаровою структурою, яка складається з великої кількості підструктур, які є взаємопов'язаними та залежними, взаємодіють, визначають і навіть доповнюють одна одну. Умовно всі риси особистості можуть бути класифіковані за чотирма характеристиками. Рівень темпераменту визначається спадковістю; рівень особливостей психічних процесів – як спадковістю, так і певною мірою суспільним середовищем; рівень особистого досвіду і рівень спрямованості індивідуально-соціальним оточенням [64].

Для рівноцінного використання вивчення історичних осіб на уроках історії України слід виділити певний термінологічний апарат, для їх чіткого розмежування. Зокрема, виокремимо наступні поняття: історичний портрет, політичний портрет, історична особа. Пропонуємо наступні визначення:

- Історичний портрет – характеристика особистості виходячи із основних біографічних даних та світосприйняття;
- Політичний портрет – характеристика особи в контексті світогляду, основних етапів життя;
- Історична особа – особистість із вираженою унікальністю, яка після себе залишила відбиток в історії [66].

Щоб різносторонньо дати характеристику історичній особі учням потрібно:

- виділити важливі дані її біографії;
- відстежити процес становлення індивідуальності у визначеному соціально-історичному середовищі;
- підмітити певні історичні умови, що виконали важливу роль у формуванні поглядів, якостей особи;
- простежити залучення історичної особи в суспільно-громадському житті;
- розкрити, інтереси якої соціальної верстви, класу, політичної сили відстоювала історична особа в своїй діяльності;
- віднайти морально-психологічні якості історичної особи;
- з'ясувати, яку роль відігравала особистість у певній сфері життя соціуму.[68]

Саме такі знання та вміння, які осягають учні, повинні збагачувати їхнє логічне мислення, розвивати навички історичного пізнання. Необхідно комплексно відкрити учням основні сфери діяльності Володимира Винниченка, зокрема, громадсько-політичної, літературної та малярської. Доречним було б звернутися до таких історичних понять як конкордизм, Українська революція, соціал-демократія, комунізм, еміграція та інші. Вихованці повинні навчитись аналізувати й підсумовувати історичний матеріал, визначати зміст, привід, причини, значення історичних подій, могли самостійно працювати із багатоманітними джерелами інформації, готувати виступи та презентувати їх перед своїми однокласниками.

Коли ми плануємо роботу з учнями, то насамперед потрібно орієнтуватись на розвиток навичок працювати самостійно. В навчальному процесі чільне місце повинні зайняти такі типи занять, як практикуми, семінари, шкільні лекції, диспути та міжпредметні уроки. Ми вважаємо, що найдоцільніше проводити конференції для старшокласників на теми, які є не стандартними та потребують додаткового осмислення, дискусій. Приблизними темами таких занять можна запропонувати такі питання :

- роль діячів Української революції у становленні Української держави;

- місце Володимира Винниченка в українському національно-визвольному русі;
- розвиток української культури у першій половині ХХ ст.

Матеріали бакалаврської роботи можуть використовуватись при викладанні курсу історії України в 10 класі загальноосвітньої школи I – III ступенів, при вивченні тем: «Українська революція» та «Розгортання визвольних змагань» та «Утвердження комуністичного тоталітарного режиму в Україні». Навчальною програмою для загальноосвітніх навчальних закладів від 2017 р. в структурі зазначених тем передбачаються наступні змістові частини під час вивчення яких можливо використовувати матеріали нашої роботи: «Початок Української революції», «Центральна Рада і Тимчасовий уряд: від протистояння до компромісу.», «Директорія УНР : у вогні війни та політичного протиборства».

А також варто зазначити, що матеріали даної роботи можуть використовуватись при вивченні теми «Роль Володимира Винниченка в українському національно-визвольному русі на початку ХХ ст.» Урок будемо проводити за наступним планом:

1. Початки громадсько-політичної діяльності Володимира Винниченка.
2. Участь в Українській революції 1917-1921 рр.
3. Вимушена еміграція. Роль у національному русі (див. додаток Г).

Завдання, яке стоїть перед вчителем, це не тільки донести учням інформацію про життя та творчість В.Винниченка, але й навчити їх аналізувати, вислуховувати думку один одного та давати оцінку діяльності діяча. Щоб цього досягти на уроці нам потрібно використовувати різні інтерактивні методи.

Для початку нам потрібно перевірити домашнє завдання, але щоб не витратити багато часу, оскільки наш урок не безкінечний, нам потрібно використовувати різні методи опитування, що включають в себе: письмову, усну відповідь, роботу на дошці на прикладі вправи «Реконструктор» - перед дитиною на дошці написаний уривок, в якому є безліч помилок та

неточностей, завдання дитини знайти та виправити ці помилки, а також робота із картою для розвитку просторової компетентності.

Розпочнемо ми із такої технології, як «Хмаринка асоціацій». Вчитель на дошці малює хмаринку, і в середині записує слово або словосполучення, до якого школярі по одному підходячи до дошки повинні записати слова, які асоціюються у них із цим терміном. Цю вправу найдоречніше використовувати на початку уроку на етапі актуалізації знань, оскільки здебільшого учні записують терміни, які вивчали на попередніх уроках.

Наступний метод, який буде використаний на уроці – це дієвий прийом спонукати дітей до розумової активності. «Шторм думок» - можливість спонукати учнів до як найбільшого генерування та висловлення своїх думок щодо питання, яке перед ними ставить вчитель. Цей метод може бути використаний як для роботи в малих групах, так і для індивідуального опитування. Тобто, якщо використовувати в групах, тоді потрібно клас поділити на малі групи, приблизно по 3-4 дітей та поставити перед ними проблемне запитання, до прикладу: «Чому Володимир Кирилович певний час своєї політичної діяльності орієнтувався на російського панування в Україні, та чому згодом його погляди змінилися?». (див. Додаток Г)

А також цей метод можна і використовувати для індивідуального опитування, тобто коли перед учнем ставлять різного роду запитання, а він повинен досить швидко на них відповісти.

На уроках історії важливо не забувати про роботу з історичним джерелом. Адже джерело для історика – це як клондайк. Оскільки у нас тема уроку пов'язана із історичним діячем, то і для роботи варто брати джерела із його особистих праць або думки та спогади його колег про нього. Завдання учнів уважно прочитати джерело та відповісти на запитання, які знаходяться після нього.

Наступна вправа під назвою «Сіквейн» допоможе підсумувати почуте про історичного діяча, та виразити це за допомогою 5 речень. У п'яти рядочках записується головне про нього:

Перший рядочок: слово,яке узагальнює тему;

Другий рядочок: записуються 2 слова які найкраще описують властивості діяча;

Третій рядочок: описує його дії;

Четвертий рядочок: школярі коротким влучним висловом описують своє ставлення до героя;

П'ятий рядочок: одне слово,що характеризує діяча.

Для кращого візуального сприйняття ми використовуємо зображення,портрети,карикатури та меми. Адже саме через візуальні джерела школяру легше запам'ятати ту чи іншу подію в історії.

Використовуючи фото чи портрет історичного діяча обов'язково потрібно доповнювати його завданням або запитанням. Наприклад: «Назвіть діяча,який зображений на фото та охарактеризуйте його за допомогою 3 речень».

Що до роботи з карикатурою, то тут все навіть і простіше,оскільки вона сама нам «говорить» про ту подію,або епоху яку зображено. На нашу думку,саме карикатура створить у вашій уяві ту яскраву картинку,яка запам'ятається на довго, та потягне за собою історичні факти, які для неї характерні.(див.Додаток Д)

Чого нам не вистарчало на уроках історії? Звичайно ж, це використання і нових технології. Саме тому для урізноманітнення та підвищення цікавості ми використаємо на уроці відеоматеріал, де змальовані основні події з життя Володимира Винниченка та коментарі істориків. Після перегляду запропонуємо школярам питання, які закріплять отримані знання з відео, наприклад:

-Які висновки ви зробили після перегляду відео?

-Як висловився про Винниченка Ігор Гирич?

-Як історики оцінили тексти 4 Універсалів? (див.Додаток Г)

Для розвитку хронологічної компетентності та ґрунтовнішого запам'ятовування історичних дат ми використовуємо вправу «Подорож у часі». Правила надзвичайно легкі та зрозумілі, все що вимагається від учнів – це

запропоновані події із життя В.Винниченка скласти у хронологічній відповідності:

- 1.Обрання головою Директорії.
- 2.Перший період еміграції.
- 3.Діяльність в РУП.
- 4.Навчання в Єлизаветградській гімназії.
- 5.Очолив Генеральний секретаріат.
- 6.На сторінках часопису «Київська старовина» побачило світ перше оповідання під його авторством «Краса і сила».(див.Додаток Г)

Для того, щоб не перевтомлювати школярів,але і перевірити чи запам'ятали та проаналізували вивчений матеріал на етапі систематизації та узагальнення ми використовуємо такі вправи, як «Завірюха», «Поділись думками».

Суть вправи «Завірюха» в тому,щоб кожен учень згадав та повторив усі терміни та дати,які йому відомі з поданої теми. Кожен повинен назвати ті,які сказав його попередник та пригадати свої.

А щодо вправи «Поділись думками», то все надзвичайно легко. Вчитель ставить перед учнями проблемне запитання та вислуховує думку кожного учня,щодо цього питання. Наприклад: Чи може життєпис історичного діяча (на прикладі В.Винниченка) чогось навчити,спонукати до роздумів сучасного десятикласника? Відповідь обґрунтуйте.

Щоб зрозуміти,чи засвоїли учні матеріал і почути їх оцінку на домашнє завдання необхідно на домашнє завдання запропонувати їм скласти портрет діяча за поданою схемою.(див.Додаток Е)

Доцільним на уроці буде використання і різноманітних форм систематизації інформації,яка буде представлена у вигляді таблиць та схем,які б в собі поєднували як візуальний, так і текстовий матеріал,який буде узагальненим і опрацьованим,а також наочно-логічну його структуру. Вчителю потрібно пояснити учням особливості побудови схеми-таблиці,а також необхідно організувати роботу школярів із структурування навчального

матеріалу, щоб в учнів створювалось уявлення про принципи структурування і підбору інформації. Наступний етап (при сформованості навичок їх обізнаності і застосування) передбачає подачу «чистої» графічної моделі, яка вимагає її заповнення інформацією в процесі самостійної роботи вихованців з підручником, збірником документів та іншими джерелами. Третій щабель самостійної творчої роботи – це створення школярем самостійної структурно-логічної схеми, яка після публічного захисту, розгляду та доповнення може бути взятий за зразок його колегами. Наприклад, складіть інтелект карту по літературній діяльності В.Винниченка.

Заключною метою вивчення вихованцями даної теми, роботи над інформацією, використовуючи тексти підручників і історичних джерел є підсумування матеріалу, знаходження зв'язків, аналізування та вміння робити висновки.

Отже, освітня і виховна мета шкільного курсу історії формулюється на основі змісту навчального матеріалу, прийомів і методів, загальної організації навчального процесу. В ній пророкується виховна схильність – те, що виховує, продукує змістом або окремими засобами, методами, прийомами, впливає на душевний стан, розвиває морально-етичні засади.

ВИСНОВКИ

Дослідження діяльності відомих українських громадсько-політичних діячів, літераторів та художників є однією із центральних проблем у вітчизняній історичній науці. Особливо зацікавлюють події ХХ ст. та діячі даного періоду. Серед них виділяється Володимир Кирилович Винниченко, один із найвідоміших політиків та літераторів першої половини ХХ ст. Володимир Винниченко є непересічною особистістю та визначним діячем в українській політичній культурі. Своєю діяльністю він довів про унікальну можливість поєднувати громадсько-політичну, літературну та малярську роботу. Кожну із робіт Володимир Кирилович виконував на високому професійному рівні.

Формування особистості Володимира Винниченка відбувалося під впливом родини та подальшого навчання. Значний вплив на формування характеру та світогляду мало навчання у народній школі, а згодом у класичній гімназії, де він зіткнувся із першою несправедливістю, де його засуджували за його походження та мову. Саме в ці роки проявились перші протести проти системи та навчання загалом, участь у підпільних революційних організаціях, що завершилося відрахуванням із гімназії. Після чого відбулась перша еміграція Володимира Кириловича.

Період першої еміграції Володимир Винниченко присвятив революційній та публікаційній роботі. Він став учасником РУП – Революційно української партії, де займався розповсюдженням партійної літератури. Також, у цей період він набирался натхнення для літературної роботи.

Після повернення із еміграції, Володимир Кирилович випустився із гімназії та поступив на юридичний факультет Київського університету. Тут він вступив до студентської підпільної організації, за що кілька разів відсидів у карцері. Згодом його буде відраховано із університету. Втративши військову відстрочку він змушений відслужити військову службу у саперному батальйоні,

однак більшість часу проводив під наглядом. Однак йому вдалося втекти із військової частини, та знову емігрував.

У 1902 р. відбувся літературний дебют Володимира Винниченка. Було опубліковано збірник «Краса і сила», що увійшов до золотої колекції автора.

Із початком революційних подій 1905 р. він повертається у Київ та відновлюється на навчанні. Окрім цього вступає до складу УСДРП – Українська соціал-демократична робітничка партія. Згодом її очолює. Після програшу революції у 1907 р. він знову емігрує, до 1914 р. За цей час він побуває у Франції, Італії, Німеччині та інших країнах Європи. У вимушений час еміграції діяч активно займається літературною діяльністю. За цей час було написано більшість його романів та новел. Значний вплив на його світогляд мало одруження у 1911 р. із Розалією Ліфшиць, яка була студенткою Паризького медичного університету та із якою вони познайомились в українській громаді Парижа у 1909 р.

Події Першої світової війни змусили В. Винниченка повернутися до України, де він переїжджав із місця на місце до 1917 р. знаючи, що за ним слідкує жандармерія.

Із початком Української революції у січні 1917 р. він повертається у Київ де став одним із лідерів Центральної Ради – керуючий орган. З перший період Української революції (лютий 1917 – квітень 1918 рр.) діяч приймав участь у доленосних рішеннях для України. Він був одним із авторів Універсалів, керуючим Генеральним Секретаріатом та Секретарем внутрішніх справ. Саме на його плечі було покладено досягнення порозуміння із Тимчасовим урядом. Згодом він став головою Ради Народних міністрів УНР.

Прихід до влади гетьмана П. Скоропадського ознаменував відхід від влади діячів УНР. Володимир Винниченко був заарештований однак звільнений під натиском громадськості. Будучи головою Українського Національного Союзу, було організовано повстання проти гетьмана, яка завершилася перемогою. 14 листопада 1918 р Володимир Кирилович став головою Директорії УНР, та пробув на цій посаді до 13 лютого 1919 р.

Важливою подією того часу став Акт Злуки УНР та ЗУНР 22 січня 1919 р., у якій взяв участь В. Винниченко.

Відбулася чергова еміграція, однак у 1920 р. Володимир Винниченко повернувся до України, де власноруч переконався у неправильності політики більшовиків щодо України та залишає Україну, вже востаннє. До кінця життя він більше не повертався до України. Певний час він жив у Німеччині, а останні 25 років життя прожив у містечку Мужен біля Канн.

У 1933 р. Володимир Винниченко відправив відкритого листа до Й. Сталіна у якому засудив дії радянської влади, що подій голодомору 1932-1933 р. Після чого, роботи Володимира Кириловича були заборонені Радянській Україні.

За довге життя у Володимира Винниченка сформувалися чітку принципи та цінності. Зокрема, йому були притаманні наступні цінності: політичні, філософські, моральні та естетичні. Дані цінності присутні у всіх творах та роботах діяча.

Окрім активної громадсько-політичної роботи Володимир Винниченко активно займався літературною та малярською діяльністю, а також є автором філософсько-етичного трактату.

Літературна діяльність Володимира Винниченка виділяється у три періоди. Їм притаманна універсальність тем, образів романів та новел, широка проблемність та картинність. Так, у своїх роботах автора висвітлював актуальні проблем людини та суспільства на початку ХХ ст. Він відзначав некультурність, пасивність у вирішенні власних проблем у людей та інше. Саме у літературних творах він висвітлював своє бачення змін у житті суспільства.

Творчою роботою для Володимира Винниченка була малярська робота. Згідно його слів, він почав займатися цією справою через брак коштів. Основною темою картин діяча були пейзажі, графіки, автопортрети та ескізи. На його картинах простежуються українські та французькі мотиви. Цінність його робіт високо цініться, що свідчить про його високе малярське вміння, яке свого часу високо оцінювали французькі критики.

Відомо, що Володимир Винниченко є автором філософсько-етичного трактату «Конкордизм». Це власне викладено його бачення, його ідеї та цінності. Дане вчення базується на розумінні щастя та благополуччя, яке розумів Володимир Кирилович. Адже тема щастя і благополуччя є центральною у всій творчості діяча. Конкордизм – це мета і сенс життя людини.

Матеріали роботи можна використовувати у навчально-виховному процесі у середній школі. Зокрема, вивчення історичного діяча як Володимира Винниченка є важливим у навчальному та виховному процесі. Його роботи слід використовувати для розуміння історичного процесу, зокрема подій Української Революції 1917-1921 рр. а також внесок діяча у розвиток літератури та художнього мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Опубліковані джерела. Праці В.Винниченка

1. Винниченко В. Заповіт борцям за визволення. Київ: Видавниче Товариство «Криниця», 2019. 130 с.
2. Винниченко В. Конкордизм. Невідомий Винниченко. К.: Редакція «Хроніка-2000», 2010. С. 26-257.
3. Винниченко В. Щоденник. Том 1 (1911–1920). Едмонтон, Нью-Йорк: КІУС, УВАН, 1980. 500 с.
4. Винниченко В. Щоденник. Том 2 (1921–1925). Едмонтон, Нью-Йорк: КІУС, УВАН, 1983. 700 с.
5. Винниченко В. Щоденник. Том 3 (1926–1928) Київ, Едмонтон, Нью-Йорк: Смолоскип, 2010. 624 с.
6. Винниченко В. Щоденник. Том 4 (1929–1931). Київ, Едмонтон, Нью-Йорк: Смолоскип, 2012. 339 с.
7. Винниченко В. Щоденники / Публікація, коментарі Г. Сиваченко. *Київська старовина*. 2000. № 4 (334). С. 62-83.
8. Відродження нації. В. Винниченко. Київ–Відень, 1920. К.: Політвидав України, 1990. Ч.ІІІ. 542 с.
9. Відродження нації. В. Винниченко. Київ–Відень, 1920. К.: Політвидав України, 1990. Ч. I. 348 с.
10. Відродження нації. В. Винниченко. Київ–Відень, 1920. К.: Політвидав України, 1990. Ч.ІІ. 328 с.
11. Конституційні акти України. 1917-1920. Невідомі конституції України. Київ: Філософська і соціологічна думка, 1992. 272 с.
12. Павло Скоропадський: Спогади (кінець 1917 – грудень 1918). К.: Київ – Філадельфія, 1995. 493 с.
13. Твори : в 2-х т. В. Винниченко. К. : Дніпро, 2000. Т. 1. 514 с.
14. Твори : в 2-х т. В. Винниченко. К. : Дніпро, 2000. Т. 2. 624 с.
15. Чикаленко Є. Щоденник (1907–1917). Київ.: Темпора, 2011. 424 с.

Статті та монографії

- 16.Букет Є. Малярська спадщина українського Ван-Гога. *Слово Просвіти*. 2011. 17 – 23 березня. С. 16.
- 17.Винниченко В.К на посту керівника уряду Центральної Ради. *Освіта.Уа*. 08.03.2011. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/politolog/16896/> (дата звернення: 01.05.2022)
- 18.Винниченко Володимир Кирилович : [керував урядом Центральної Ради з червня 1917 по січень 1918 р.]. *Уряди України у ХХ ст.* К.: Наукова думка, 2001. С. 35-46.
- 19.Володимир Винниченко – письменник, філософ, публіцист, політик (До 130-річчя від дня народження): Бібліографічний покажчик. Наукова бібліотека КДПУ ім. В. Винниченка, ОУНБ ім. Д. І. Чижевського. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. 2010. 68 с.
- 20.Володимир Винниченко. Статті та матеріали. Українська вільна академія наук у США. Комісія для охорони і збереження літературної та мистецької спадщини В. К. Винниченка. Нью-Йорк, 1953. 72 с.
- 21.Володимир Винниченко: письменник та політик : до 140-річчя від дня народження: бібліографічний список; Департамент культури виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації); Публічна бібліотека імені Лесі Українки для дорослих. Київ, 2020. 24 с.
- 22.Голик О., Яровенко Т. Винниченко-публіцист. Тернистий шлях до української державності. *Українська мова й література в школах України*. К.: Педагогічна преса, 2016. С. 27–35.
- 23.Головченко В., Солдатенко В. Володимир Винниченко: на перехресті соціальних і національних прагнень. *Український історичний журнал*. 2005. №5. С.203-207.
- 24.Горболіс Л. Людина і природа в конкордистській доктрині Володимира Винниченка: екологічний вектор. *Вчені записки Тну імені В. І.*

- Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 29 (68) № 4. 2018. С. 144-148.*
25. Гриценко Т. Грані таланту Володимира Винниченка. *Дивослово*. 1994. № 9. С. 35–38.
26. Громадсько-політична діяльність Володимира Винниченка (до 125-річчя від дня народження). Збірник статей. Київ. ІПіЕНД, 2006, 280 с.
27. Гундорова Т. «Конкордизм» Володимира Винниченка: трагедія однієї утопії. *Невідомий Винниченко*. К.: Редакція «Хроніка – 2000», 2000, С. 6-25.
28. Гусак Н. Щастя в етичній концепції «конкордизму» Володимира Винниченка. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук. спеціальність 09.00.07 – етика Київ. 1999. 22 с.
29. Дергачов О., Житков О. Українська революція 1917 – 1920 рр. крізь призму оцінок В. Винниченка. *Наукові записки Серія: історичні науки*. Випуск 14. С. 77-85.
30. Дуднік О. Бібліографічна винниченкіана (XX – початок XXI ст.). *Бібліотечний вісник*. 2020. № 2. С. 17-29.
31. Костюк Г. Володимир Винниченко та його доба: дослідження, критика, полеміка. Нью-Йорк, 1980. 283 с.
32. Кульчицький С. В. Володимир Винниченко: «Бути чесним з собою...» / НАН України. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. К.: Парлам. вид-во, 2019. 512 с.
33. Кульчицький С. Володимир Винниченко – політик, письменник, людина. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. 2017. Спецвипуск. С. 60–85.
34. Кульчицький С. Володимир Винниченко: світоглядна еволюція. *Громадсько-політична діяльність Володимира Винниченка (до 125-річчя від дня народження) / Збірник статей*. К.: ІПіЕНД, 2006, С. 32-71.

35. Кульчицький С., Солдатенко В. Володимир Винниченко. Серія «Особистість і доба». К.: Альтернативи, 2005. 376 с.
36. Кучеренко М. Невідомий Винниченко. *Слово Просвіти*. 2011. 17 – 23 березня. С. 6
37. Лисяк-Рудницький І. Суспільно-політичний світогляд Володимира Винниченка у світлі його публіцистичних писань. *Історичні есе*. Т. 2. К., 1994. С. 95-112.
38. Лозинська Л. Громадсько-політична діяльність В. К. Винниченка в дореволюційний період. Київ, 1999. 27 с.
39. Лук'янець, К. В. Винниченко – політичний діяч доби Української революції (за матеріалами колекції листівок відділу стародруків та рідкісних видань НБУВ) *Українська біографістика*. 2018. Вип. 16. С. 177–192.
40. Миронець Н. Епістолярій Володимира Винниченка як джерело до вивчення його самоідентифікації. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка. Серія: Філологічні науки* (літературознавство, мовознавство). 2005. Вип. 62. С. 34-42.
41. Миронець Н. Євген Чикаленко – Володимир Винниченко. Листування. 1902–1929 роки. Київ: Темпора, 2010. 448 с.
42. Миронець Н. Листування Євгена Чикаленка з Володимиром Винниченком як джерело інформації про суспільно-політичне життя в Україні початку ХХ століття. *Миронець Надія. Джерела історичної пам'яті*. К.: Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського, 2008. С. 313-317.
43. Павленко С. Життєві реалії кінця 20–х років ХХ ст. та їх інтерпретація у щоденникових записах В. Винниченка. *Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник»*. Випуск 134. С. 90-94.
44. Павлишин Л. Володимир Винниченко про конкордизм як сенс життя людини. *Релігія та Соціум*. 2012. №1(7). С. 13-18.

45. Панченко В. «Німці запропонували Винниченку стати головою уряду окупованої України». *Історична правда*. 6 березня 2011. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2011/03/6/29599/> (дата звернення: 05.02.2022).
46. Панченко В. Винниченків конкордизм. *Наукові записки. Серія: філологічні науки*. Випуск 92. С. 213-217.
47. Панченко В. Молоді літа Володимира Винниченка. *Київ*. 1997. № 3–4. С. 152
48. Панченко В. Творчість Володимира Винниченка 1902-1905 рр. у генетичних і типологічних зв'язках з європейськими літературами. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук за спеціальністю 10.01.01. – «Українська література». Київ, 1998. 202 с.
49. Пиріг Р. Українська Гетьманська Держава 1918 року. Історичні нариси. К.: Інститут історії України, 2011. 336 с.
50. Поцюрко О. Ідея української державності у поглядах В. Винниченка. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2016. Вип. 14. С. 102-104.
51. Расюк І. Володимир Винниченко: письменник і політик. *Столиця*. 2001. 3 – 9 серпня. С. 32.
52. Різними шляхами до краси: до 130-річчя від дня народження Володимира Винниченка: бібліогр. показ./ склад. О.В.Куннова; відп. за вип. Н.І.Власенко. Чернігів, 2009. 36 с.
53. Рященко Д., Пилипенко Л. Володимир Винниченко: політик, письменник, художник. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія: Історичні науки*. 2014. Вип. 11. С. 235-246.
54. Сиваченко Г. Експатріанський «метароман» Володимир Винниченко: текст і контекст. К.: Альтернативи, 2003. 280 с.
55. Слесарева А. Майстер конкордизму. *День*. 2011. 1 – 2 квітня. С. 24.
56. Солдатенко В. Винниченко і Петлюра: політичні портрети революційної доби. К., Світогляд, 2007. 621 с.

57. Солдатенко В. Еволюція суспільно-політичних поглядів В. К. Винниченка в добу української революції. *Український історичний журнал*. 1994. № 6. С. 15-26
58. Солдатенко В. Еволюція суспільно-політичних поглядів В. К. Винниченка в добу української революції (Закінчення). *Український історичний журнал*. 1995. № 1. С. 13-22.
59. Тагліна Ю. Володимир Винниченко. Харків: Фоліо, 2010. 121 с.
60. Тищенко Ю. Хто такий В. Винниченко. Київ, 1999. 123 с.
61. Удод О. Історіософські погляди Володимира Винниченка. *Громадсько-політична діяльність Володимира Винниченка (до 125-річчя від дня народження) / Збірник статей*. К.: ІПіЕНД, 2006. С. 72-81.
62. Чорний Д. Лідер – символ – заручник: В. Винниченко і українське суспільство початку ХХ ст. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Серія «Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки»*, 2017. Вип. 25. С. 90-97.
63. Шульгин О. Винниченко Володимир. *ЕУ*. Т. 1. Львів, 1993. С. 248-249.

Методичні рекомендації та підручники

64. Вивчення історичної особистості шляхом поєднання традиційних та інноваційних технологій. URL: <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-4816ef561cf71#a4> (дата звернення: 05.02.2022)
65. Власов В. Історія України (рівень стандарт): підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Літера ЛТД, 2018. 256 с.
66. Історичний портрет – характеристика особи в контексті біографічних даних, світогляду, основних етапів життя. URL: https://mmk.edu.vn.ua/uploads/images/articles/IST/2016-2017/SHAN/%D0%92%D1%81%D0%B5%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%8F_%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1

%96%D1%8F_10%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81.docx (дата звернення: 05.02.2022)

- 67.Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. – метод. посібник / О.І.Пометун, Л.В.Пироженко. За ред. О.І.Пометун. К.: Видавництво А.С.К., 2003. 192 с.
- 68.Програма факультативу «Видатні постаті України». 7-11 класи. URL: <https://naurok.com.ua/programma-fakultativu-vidatni-postati-ukra-ni-7-11-klasi-87222.html> (дата звернення: 05.02.2022)

ДОДАТКИ

Додаток А

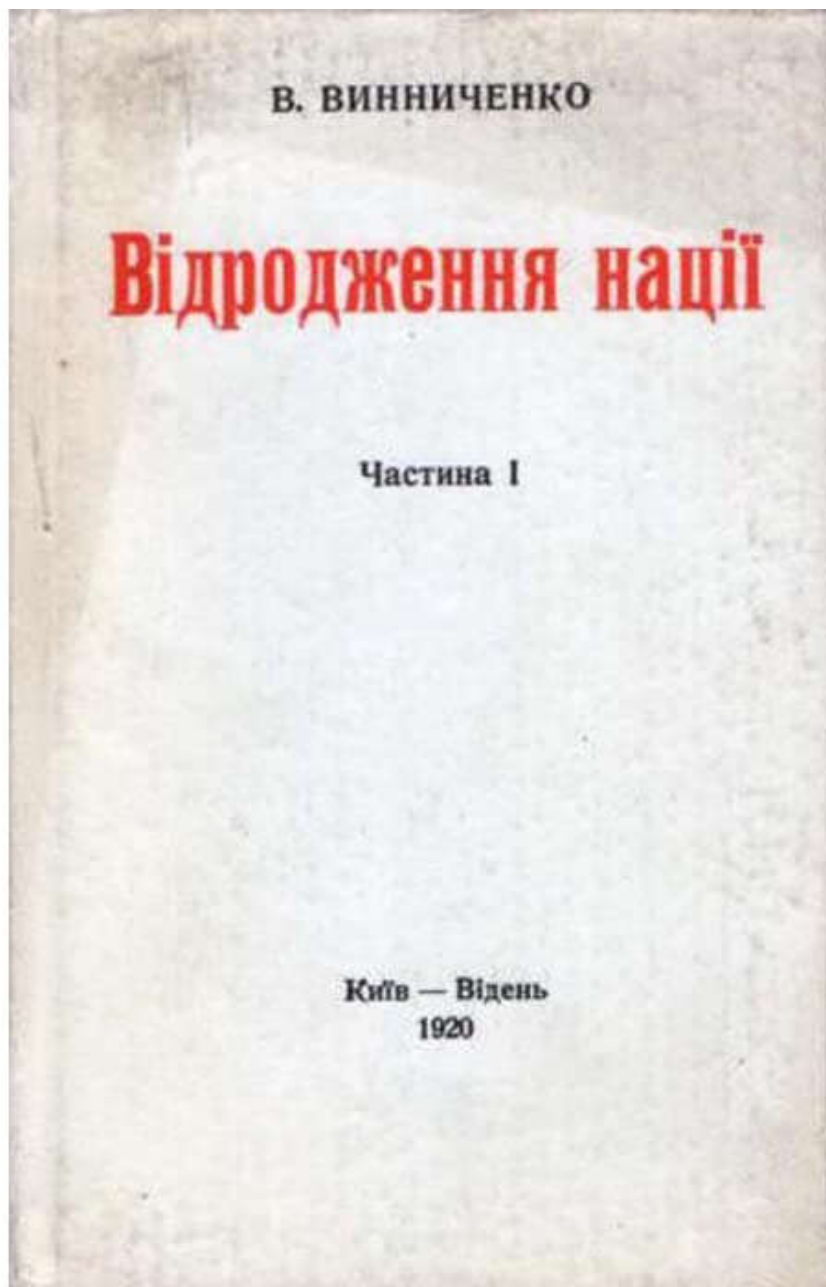
Володимир Винниченко

URL:

[https://uk.wikipedia.org/wiki/Винниченко_Володимир_Кирилович#/media/Файл:
Vynnychenko.jpg](https://uk.wikipedia.org/wiki/Винниченко_Володимир_Кирилович#/media/Файл:Vynnychenko.jpg)

Обкладинка видання «Відродження нації»

URL:

https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.goodreads.com%2Fbook%2Fshow%2F56776895&psig=AOvVaw2BauVM0DTUiSKJfWvMZMyf&ust=1651944597895000&source=images&cd=vfe&ved=0CAwQjRxqFwoTCID-4qqzy_cCFQAAAAAdAAAAABAQ

Додаток В

Перший Генеральний секретаріат Української Центральної Ради. 1917 р.

URL:

https://uk.wikipedia.org/wiki/Генеральний_секретаріат_Української_Центральної_Ради#/media/Файл:General_Secretariat_of_Ukraine._Генеральний_секретаріат_УНР.jpg

План-конспект з предмета «Історія України»

Урок _ Дата __.__.__р.

10 клас

Тема: Роль Володимира Винниченка в українському національно-визвольному русі на початку ХХ ст.

Мета:

навчальна:

- охарактеризувати діяльність Володимира Винниченка./ *аксіологічна*
 - ознайомити учнів з основними здобутками українських політичних діячів цієї доби; / *інформаційно-аксіологічна*

- розкрити проблеми становлення української нації. / *інформаційна*
 розвивальна:

- закріпити знання учнів, набуті під час вивчення навчального матеріалу (на основі письмових відповідей, вправи «Реконструктор»); / *логічна*

- розвиток навичок роботи з історичним джерелом («З щоденника В.Винниченка»); / *інформаційна*

- продовжити розвивати вміння роботи з історичною картою; / *просторова*

- розвивати хронологічну компетентність (вправа «Подорож у часі»); / *хронологічна*

- формувати вміння характеризувати історичні постаті (на прикладі Володимира Винниченка); / *аксіологічна*

- розвивати навички роботи в парі (вправа «Що, де, коли, чому?»). / *логічна*

виховна:

- виховувати патріотичні почуття та почуття гордості за діячів історії; / *просторово-аксіологічна*

- формувати критичне мислення (на основі запитань до тексту параграфу «Що, де, коли, чому?»); / *логічна*

- виховувати вміння працювати в колективі (вправа «Завірюха» та вправи в парах) / *хронологічно-логічна*

- формувати навички роботи з ілюстраціями в підручнику (карикатури, портрети діячів); / *інформаційна*

- формувати комунікативну компетентність шляхом усних відповідей, міркувань («Хмаринка асоціацій», «Штурм думок», «Поділись думками»); / *мовленнєва*

- виховувати патріотизм на прикладах героїчної боротьби наших предків за свою незалежність і свободу, на прикладі діячів українського визвольного руху; / *громадянська, особиста, аксіологічна*

- виховувати повагу до історичного минулого народу; / *громадянська, особиста*

- формувати інтерес до історії на основі історичних подій (на прикладі Акту Злуки) ; / *громадянська*

- формувати в учнів навички самоосвіти (на основі домашнього завдання – складання історичного портрету). / *особистісна*

Тип уроку: комбінований

Обладнання: підручник «Історія України», 10 клас, В. С. Власов. – 2018, карта, відеоматеріал.

Основні дати:

17 березня 1917 р. – Утворення УЦР;

15 червня 1917 р. – Утворення Генерального Секретаріату

22 січня 1919 р.- Акт Злуки

Основні терміни: соціал-демократи, еміграція, Українська революція.

Основні історичні постаті: Володимир Винниченко.

ПЛАН

1. Початки громадсько-політичної діяльності Володимира Винниченка.
2. Участь в Українській революції 1917-1921 рр.
3. Вимушена еміграція. Роль у національному русі.

ХІД УРОКУ

ЧАС	ЕТАП УРОКУ	ДІЯЛЬНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ	ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНЯ	ПРИМІТКИ
3 хв	Організаційний етап	Привітання з учнями, перевірка присутніх. - Як почався ваш день?Що хорошого запам'яталось? - Діти, я сподіваюсь у вас сьогодні хороший настрій. Пропоную з таким настроєм провести цей урок і отримати задоволення від власних успіхів.		
7 хв	Перевірка домашнього завдання		<p><u>Письмова робота</u></p> <p>1. Як ставилось українське населення до УЦР навесні 1917 р.? (Андрусяк)</p> <p>2. З якою метою створювався Генеральний секретаріат і якими були його функції?.(Ватраль)</p> <p><u>Усна відповідь</u></p> <p>1. Яким був зміст Другого універсалу УЦР?Якою була реакція на його прийняття в Україні та Росії?(Галько)</p> <p>2. Якби ви були учасником революційних подій,то яку форму державності – автономію чи самостійність – підтримали б? Чому?(Князевич)</p> <p><u>Дошка</u></p> <p>1. Вправа «Невірна інформація». Прочитайте даний уривок та визначте у ньому невірну інформацію. (Печеню) 28 червня 1919 р. було створено український крайовий уряд —Генеральний секретаріат, до</p>	<p><i>Логічна</i></p> <p><i>Логічна</i></p> <p><i>Логічна</i></p> <p><i>Логічна</i></p> <p><i>Логічна</i></p>

			<p>складу якого увійшли відомі на той час політики: Павло Христюк — генеральний писар, Симон Петлюра — секретар військових справ, Борис Мартос — секретар земельних справ та ін. Очолив Генеральний секретаріат Симон Петлюра.</p> <p>10 червня 1917 р. Центральна Рада схвалила текст Першого універсалу й доручила М.Грушевському оголосити його на II Всеукраїнському військовому з'їзді.</p> <p>У ніч на 14 листопада в Києві на засіданні УНС було створено Директорію, до складу якої увійшли В. Винниченко, С. Петлюра, Ф. Швець, А. Макаренко, О. Андрієвський, М. Грушевський. Вона закликала до повстання проти гетьмана й обіцяла відновити демократичні завоювання УНР</p> <p>2. Вправа «Реконструктор» (Шипілова) «... проголошував автономію України й закликав її народ до організації нового політичного ладу. Пропонувалося зробити це організовано, через тісні зв'язки кожного села, волості, повітової земської управи з Щодо взаємовідносин з ... , то вони мали будуватись на засадах ...»</p> <p style="text-align: center;"><u>Карта (ПІ)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • 1. Покажіть на карті, як змінювались кордони УНР за 3 та 4 Універсалами. (Перегінець) 	<p style="text-align: center;"><i>Логічна</i></p> <p style="text-align: center;"><i>Просторова</i></p>
3 хв	Етап мотивації	- Сьогодні ми дізнаємось про роль Володимира Винниченка у цій революції, а також про його нелегке життя та творчість. / <i>інформаційна</i>	<p>- Робота з візуальними джерелами.</p> <p style="text-align: center;">Метод «Мікрофон»</p> <p>- Назвіть історичний термін, який об'єднує ці зображення. (Українська революція 1917-</p>	<p style="text-align: center;"><i>Логічна</i></p>

			1920 рр.) 	
2 хв	Актуалізація опорних знань		1. Яку епоху ми зараз вивчаємо? (Стельмащук) 2. Які характерні риси цієї епохи? (Романюк) 3. Вправа «Хмаринка асоціацій» (всі учні) - З якими історичними діячами у вас асоціюється «Українська революція»?	Хронологічна Логічна Логічна
20 хв	Етап вивчення нового матеріалу	1. -Кінець XIX – початок XX ст. національно-культурне відродження в Україні «обростає» політикою, адже молоде покоління уже не задовольняється етнографічною і просвітительською працею. Виникають різного роду та напрямів політичні партії, які висувують демократичні гасла, ідеї автономії України та інше. / <i>інформаційна</i> - Основу у політичній моді визначали соціальні мотиви та гасла. Українська молодь об'єднувалась у партії із національно-визвольними ідеями. Цілком логічно, що Володимир	- З чим було пов'язано політизацію національно-культурного відродження в Україні?	Логічна

	<p>Винниченко не міг бути поза цим процесом та увійшов до складу Революційної української партії – РУП. / <i>інформаційна</i></p> <p>-Дослідник С. Кульчицький наголошував, що поява В. Винниченка активізувала підпільне студентське життя. Активність студентів університету і політехнічного інституту все більше зосереджувалася в незвичному для них соціальному середовищі – серед робітників. / <i>інформаційна</i></p> <p>-Із подіями першої російської революції 1905-1907 рр. в Україні активізувалася політичне та культурне життя. Перші місяці революції Володимир Винниченко перебував у Львові і повернувся у Київ тільки після Царського Маніфесту 30 жовтня 1905 р. З перших днів, він відновився в Університеті Св. Володимира на правничому факультеті, де склав екстерном усі іспити і здобув вищу освіту. / <i>інформаційна</i></p> <p>- Окрім цього проводив активну політичну діяльність, завдяки чому домігся скликати з'їзд РУП у грудні 1905 р., який припинив існування та діяльність партії. / <i>інформаційна</i></p> <p>-Натомість спільно із «Спілкою» (Українська соціал-демократична партія) постала УСДРП – Українська соціал-демократична робітничка партія. Одним із її лідерів був саме Володимир Винниченко. / <i>інформаційна</i></p> <p>-У вересні 1906 р. Володимира Винниченка знову заарештовано. На цей раз у справі газети «Громадська думка», яку видавав його друг Євген Чикаленко. Діач перебував у Лук'янівській в'язниці протягом восьми місяців разом із Сергієм Єфремовим, Андрієм Жуком і Володимиром Степанківським. За цей час він почав вчити англійську мову. В. Винниченка було звільнено на поруки за 500 золотих рублів, які вніс Є. Чекаленко. / <i>інформаційна</i></p> <p style="text-align: center;">2.</p> <p>-Із початком Української революції 1917 р. Володимир Винниченко покидає Москву та повертається до Києва. З цього</p>	<p style="text-align: center;">«Шторм думок»</p> <ul style="list-style-type: none"> - З чим пов'язана участь В. Винниченка у студентських організаціях? - До якої партії він належав? - Які вона ідеї сповідувала? - Назвіть провідних діячів політичного руху цього часу? <p>-Робота з джерелом. «Без вагань іде він на тяжку працю серед робітників. В льохах, в таємних куточках, поза містом в хащах збирав він спочатку малу аудиторію, а далі більшу і палким словом вказував дорогу, якою повинно йти робітництво, щоб добитись і собі і всьому працюючому народові кращої долі».</p> <p>Запитання: На вашу думку, чому Володимир Винниченко мав таку довіру та авторитет серед людей?</p>	<p style="text-align: center;"><i>Логічна</i></p> <p style="text-align: center;"><i>Інформаційна</i></p> <p style="text-align: center;"><i>Логічна</i></p> <p style="text-align: center;"><i>Інформаційна</i></p> <p style="text-align: center;"><i>Логічна</i></p>
--	--	--	---

часу розпочинається новий етап у житті Володимира Кириловича насиченими політичними діями. / *інформаційна*

- Із початком Української революції у січні 1917 р. він повертається у Київ де став одним із лідерів Центральної Ради – керуючий орган. З першого періоду Української революції (лютий 1917 – квітень 1918 рр.) діяч приймав участь у доленосних рішеннях для України. Він був одним із авторів Універсалів, керуючим Генеральним Секретаріатом та Секретарем внутрішніх справ. Саме на його плечі було покладено досягнення порозуміння із Тимчасовим урядом. Згодом він став головою Ради Народних міністрів УНР. / *інформаційна*

-Із приходом до влади гетьмана П. Скоропадського Володимир Винниченко очолював Український Національний Союз, який згодом став керівником повстання проти гетьмана. У 1918 р. арештований гетьманськими офіцерами, але звільнений через протест української громадськості. Це свідчить про значний авторитет Володимира Кириловича у національно-визвольному русі. / *інформаційна*

-Під егідою Українського Національного Союзу починалося збирання сил для організації повстання проти гетьманського режиму. У середині вересня Володимир Винниченко подав від імені УНС адресований Центральним державам і німецькому командуванню в Україні розлогий меморандум. / *інформаційна*

-Основним закликом меморандуму було змінити політичний курс і реорганізувати кабінет запровадженням до нього діячів української орієнтації. Меморандум знайшов позитивний відгук у середовищі берлінських соціалістів. Гетьман відчув також тиск німецької окупаційної адміністрації, яка вимагала здійснити націоналізацію кабінету. / *інформаційна*

-У той час Володимир Кирилович зробив переговорний процес

-Хто це? Назвіть 5 фактів із життя цього історичного діяча.

-Робота з історичною карикатурою*

-Яку подію зображено на карикатурі?

-Пригадайте хто такий Керенський.

-Які події в Україні спонукали до

Аксіологічна

*Логічна
Аксіологічна
Логічна*

	<p>щодо участі українських політичних сил у гетьманському уряді своєрідним маскуванням підготовки повстання. Переговори велися всерйоз, йому треба було «вибити» з уряду кадетських міністрів. / <i>інформаційна</i></p> <p>-Проте Світова війна закінчувалася, а з нею — і сподівання гетьмана на захист його режиму німецькими багнетами. В цій ситуації Україна або мусила перетворитися на легку здобич для своїх сусідів, у першу чергу – більшовиків чи білогвардійців, або Національний союз встигав взяти владу в свої руки і відновити УНР. / <i>інформаційна</i></p> <p>-14 листопада 1918 р. Володимира Винниченка було обрано головою Директорії УНР, та перебував він на цій посаді до 13 лютого 1919 р. Оскільки не бажаючи підтримувати політику орієнтації на Антанту, він посварився з Симоном Петлюрою, вийшов зі складу Директорії та знову емігрував/ <i>інформаційно-хронологічна</i></p> <p>-Протягом цього часу відбулася історична подія в українській історії Акт Злуки УНР і ЗУНР, обнародований в урочистій обстановці Директорією 22 січня 1919 р. на Софіївському майдані Києва. / <i>інформаційна</i></p> <p style="text-align: center;">3.</p> <p>-Період еміграції Володимир Винниченко цілком присвятив літературній роботі. / <i>інформаційна</i></p> <p>-У 1920 р. В. Винниченко знову приїхав до України, але незабаром востаннє залишив її, відмовившись від співробітництва в уряді радянської України. / <i>інформаційна</i></p> <p>-Перебуваючи у Харкові та Москві Володимир Кирилович насправді побачив, що собою являла радянська влада. За виконками рад, які користувалися розпорядчими функціями, приховувалася незрима влада компартійних комітетів. РКП (б) поділилася на зовнішню та внутрішню партії. Перша з них зберігала всі ознаки політичної партії, а друга, номенклатурна,</p>	<p>події, зображеній на карикатурі?</p> <p>-Які б риси характеру В. Винниченка ви б назвали визначальними, видатними, чому?</p> <p>-Робота з відеоматеріалом* https://www.youtube.com/watch?v=owyIqlODiRU</p> <p>-Які висновки ви зробили після перегляду відео?</p> <p>-Як висловився про Винниченка Ігор Гирич?</p> <p>-Як історики оцінили тексти 4 Універсалів?</p> <p>-Робота з джерелом* «... Обтрусую з себе всякий порох політики, обгороджуюсь книжками й поринаю в своє справжнє, єдине діло – літературу. Ці... місяці Голгофи навіть вилічують мене від роздвоєння. Тут у соціалістичній советській Росії я ховаю свою 18 – літню соціалістичну політичну діяльність. Я їду як письменник, а як політик всією душею хочу померти. Хай ідуть на цю роботу ті, яким не треба відривати себе від любимої роботи, які всією</p>	<p><i>Аксіологічна</i></p> <p><i>Інформаційна</i></p> <p><i>Логічна</i> <i>Інформаційна</i> <i>Логічна</i></p> <p><i>Інформаційна</i></p>
--	--	--	---

	<p>стала державною структурою – нервовим центром усіх легально існуючих організацій. / <i>інформаційна</i></p> <p>-Кожний компартійний комітет цілком підпорядковувався тому, який стояв вище за адміністративно-територіальним поділом. Замість проголошеної «диктатури пролетаріату» під виглядом радянської влади встановилася диктатура купки компартійних вождів. / <i>інформаційна</i></p> <p>-Володимир Винниченко з гіркотою визнавав, що УСРР не є самостійною і незалежною робітничо-селянською державою, що уряд її не виборний, а сформований правлячою партією, причому, навіть не КП(б)У, а безпосередньо політбюро ЦК РКП(б). / <i>інформаційна</i></p> <p>-На думку Володимира Винниченка, в українському русі існувало три основних «орієнтації», які існували напередодні революції, зокрема, «на руську ласку», «на німецький штик» та «на свої сили». До першої орієнтації належали ті, хто «...по якимось там своїм законам думання вірили, що перемога Росії на фронті дасть волю й життя її народам всередині. Це були прихильники «російської орієнтації». / <i>інформаційна</i></p> <p>-Друга орієнтація «на німецький штик» базувалась на переконанні В. Винниченка в тому, що у Світовій війні перемога німців та поєднаної з нею окупацією України є неминучою. Така ситуація розглядалася як позитивна тому, що німці сприймалися як «культурні експлуататори», які не лише будуть витискати з народу всі соки, як це робила царська влада, але й турбуватимуться про те, щоб народ був ситим і одягненим для того, щоб міг краще і продуктивніше працювати. / <i>інформаційна</i></p> <p>-Окрім цього була і третя орієнтація – українська. Зокрема, це була орієнтація на власні сили, на порятунок своїми власними зусиллями. / <i>інформаційна</i></p> <p>-Володимир Кирилович наголошував, що «ніякий чужий пан не</p>	<p><i>істотою можуть оддатися їй, нехай ідуть ті, які ще не переходили Голгофу».</i></p> <p>-Чому Винниченко змушений емігрувати?</p> <p>-Які події змушували Володимира Кириловича залишити політичну сферу і піти в літературу?</p> <p>-Які твори автора вам відомі?</p> <p>-Сформулюйте за текстом 4-5 запитань, які починаються словами Що? Хто? Де? Як? Коли?, і 1 запитання Чому?, по черзі дайте відповіді на них. <i>(всі учні)</i></p> <p style="text-align: center;">«Подорож у часі» Встановіть хронологічні події із життя В.Винниченка у хронологічній послідовності:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Обрання головою Директорії. 2.Перший період еміграції. 3.Діяльність в РУП. 4.Навчання в Єлизаветградській гімназії. 5.Очолив Генеральний секретаріат. 6.На сторінках часопису «Київська старовина» надруковано перше оповідання його авторства «Краса і сила» 	<p><i>Логічна</i> <i>Логічна</i></p> <p><i>Інформаційна</i></p> <p><i>Логічно-хронологічна</i></p> <p><i>Хронологічна</i></p>
--	--	--	---

		<p>може бути добродійником того, над ким він панує й кого може визискувати. До цієї течії належали переважно соціалістичні течії. Вони не чекали визволення ні від зм'ягченого російсько-самодержавного чи конституційного кулака, ні від закутого в залізо мілітаристичного німецького». / <i>інформаційна</i></p> <p>-Даючи характеристику Української революції перших днів Володимир Кирилович в щоденнику використовує стислі описи: «щирість віри в російську демократію», «перші прояви національного «я», «занепад сепаратистичних орієнтацій», «об'єднання українців по всій території». / <i>інформаційна</i></p>	<p>«Шторм думок»</p> <ul style="list-style-type: none"> - З чим була пов'язана еміграція родини Винниченків? - Чи змінились переконання діяча? - Яка роль діяча у подіях 1917-1921 рр. розшифровується РУРП? - З чим пов'язані приїзди до України? - Які програмові засади висували члени партії? - Які орієнтації існували в українському русі? 	<p><i>Логічна</i></p>
5 хв	Систематизація і узагальнення опорних знань		<p>Вправа «Завірюха»</p> <p>1 – й учень класу називає відомий йому термін чи дату з даної теми , 2 – й повторює і говорить свій термін , 3 – й називає вже три терміни і т.д.</p> <p>Гра «Поділись думками»</p> <p>-Чи може життєпис історичного діяча (на прикладі В.Винниченка) чогось навчити,спонукати до роздумів сучасного десятикласника? Відповідь обґрунтуйте.</p> <p>Вправа «Сіквейн»</p> <p>Перший рядочок: слово,яке узагальнює тему; Другий рядочок: записуються 2 слова які найкраще описують властивості діяча; Третій рядочок: описує його дії; Четвертий рядочок: школярі коротким влучним висловом описують своє ставлення до героя; П'ятий рядочок: одне слово,що характеризує діяча.</p>	<p><i>хронологічно-логічна</i></p> <p><i>Аксіологічна</i></p> <p><i>Логічна</i></p>

3 хв	Підсумки уроку	<p>-Отже, Володимир Кирилович Винниченко був всебічно обдарованою людиною, залишив по собі яскравий, рельєфний слід в історії нашого народу. Він виявився безпосередньо причетним до найважливіших, наймасштабніших процесів і доленосних віх поступу нації в ХХ столітті – Української революції, відродження державності, спроби реалізації ідеї соборництва. / <i>інформаційна</i></p> <p>- Він був винесений на найвищі шаблі суспільного життя – лідера найвпливовішої партії національно-демократичної революції – УСДРП, заступника Голови Центральної Ради, голови першого національного уряду – Генерального Секретаріату, керівника антигетьманського повстання і відродженої в її ході Української Народної Республіки, провідника вищої державної інституції останньої – Директорії. / <i>інформаційна</i></p> <p>-В.Винниченко прийшов у цей світ і знайшов його дуже недосконалим і несправедливим. Він не хотів з тим миритись і вважав, що просто зобов'язаний зробити все від нього залежне, все, що тільки можливе, щоб перебудувати, поліпшити життя, вдосконалити суспільні відносини. Іншого сенсу свого земного призначення він не бачив. / <i>інформаційна</i></p>		
2 хв	Домашнє завдання		<ul style="list-style-type: none"> - Складіть інтелект карту по літературній діяльності В.Винниченка. - Складіть історичний портрет Винниченка за такою схемою: 	<i>Інформаційна</i>

			<p>№10 Схема характеристики історичної особи (складання історичного портрету)</p> <ul style="list-style-type: none">☞ <i>Історичні умови</i>, виклики та вплив оточуючого суспільного середовища на формування особистості історичної постаті.☞ <i>Особистісні якості</i> історичного діяча та умови їх становлення та формування.☞ <i>Характеристика діяльності особи:</i><ul style="list-style-type: none">- Цілі діяльності та можливості їх досягнення.- Якими засобами та шляхами досягається поставлена мета.- Основні результати діяльності історичної особи для регіону, країни чи світу.- У чому значення діяльності цієї особистості. <p>Яке <i>Ваше ставлення</i> до цієї особи як людини та як історичного діяча?</p>	
--	--	--	---	--

URL: <https://artefact.org.ua/history/yakby-mazepa-hmelnytskyj-ta-mahno-ishly-na-vybory-2019-kruti-istorychni-memy.html>

Алгоритм складання характеристики історичної особи.

1. Коротка характеристика історичної епохи, в яку жила та діяла історична особа.
2. Коли та в якій державі(ах) або країні(ах) жила та діяла історична особа?
3. Зовнішній вигляд та біографічні дані. До якої верстви суспільства належала особа, яке мала соціальне становище у тогочасному суспільстві?
4. Які інтереси та потреба відстоювала історична особа? Мета її діяльності.
5. Які реальні можливості мала історична особа, щоб вирішити проблемні питання того часу, змінити життя суспільства?
6. Засоби, що допомагали досягти бажаної мети.
7. Які верстви населення були задоволені діяльністю історичної особи, а які ні? Чим це можна пояснити?
8. Суперечливі риси характеру (життєдіяльності) та його (їх) вплив на перебіг історичних подій, процесів, що відбувалися.
9. Результати діяльності: чого досягнуто, а що не вдалося досягти (пояснення)?
10. Які історичні джерела допомагають вивчити життя та творчість даної історичної особи?
11. Оцінка історичної особи:
 - А) як сама оцінювала свою діяльність;
 - Б) як оцінювали історичну особу її сучасники;
 - В) яка оцінка істориків та нащадків (сучасників);
 - Г) з ким можна порівняти цю історичну особу?
12. Дайте власну оцінку діяльності історичної особи. Зробіть об'єктивні висновки.